
VE RI
TAS

cover

SLOVENSKE VEČERNICE

za

poduk in kratek čas.

Izdala

družba sv. Mohora.

Drugi svezek.

Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva.

V Celovcu 1860.

Natisnil Janez Leon.

1.

Cerkvica na griču.

(Svobodno poleg nemškega izvirnika.)

Ksenofon je bil mož žlahtnega rodú in je opravljal visoko službo pri cesarju v Carigradu. Njegovi ženi je bilo ime Marija. Bila sta pobožna zakonska, in Bog jima je dal dva sina. Staršemu sta dala ime Janez, mlajšemu pa Arkadij. Redila sta svoja otroka dobro po šegi žlahtnikov. Skerbno ju je napeljevala pobožna mati na sleherno čednost in pobožno življenje. Ko sta odrasla otroka, sklenila sta mož in žena poslati ju v deželo Fenicijo, da bi se tam učila pravdoslovja in kdaj postala pripravna za službo v domovini. Približal se je dan odhodnje. Ladija je stala že pripravljena, da bi odrinila od kraja. Oče in mati spremita sina do ladije. Ksenofon reče: Blagoslov Gospodov spremljaj vaju povsod; nikoli naj vaju ne zapusti božja milost! Solza se mu uterne pri teh besedah in zaleskeče v očeh sivega očeta, trese se po vsem životu, njegova žena ne more ne besede govoriti, samo ihtí se in zdiha. Še enkrat pritisne vsakega sina na serce tako, ka-

kor da bi ji bilo se za vekomaj od nju ločiti. Na zadnje vendar dobí besede in reče „z Bogom“. In „z Bogom“ se je razlegalo sinoma globoko v sercih. Sinova od žalosti ne moreta besedice odgovoriti. Molčé gresta na ladijo, in ladija rine od kraja. Oče in mati sta stala še dolgo na bregu kraj morja in sta gledala za sinoma in sinova sta gledala z ladije nazaj po očetu in materi na zemljo, ki se je zmiram dalje odmikala, dokler ni zginila na široki planjavi neizmernega morja. Kedar sta zgubila suho zemljo izpred oči, gledala sta sina globoko v misli zagreznjena v morje, kako se igrajo vali z valovi. Iz sinje vode je lesketala podoba jutranjega solnca kakor razdrobljeno srebro. Jutro je bilo neizrečeno lepo in krasno. To jima je vlivalo v dušo upanje in razganjalo žalostne mračne misli. Začneta se pogovarjati in z mladencjo živostjo sta si popisovala prihodnost, katera ju čaka, in slavo, v kateri bosta sijala čez malo let na carskem dvoru in se poganjala za blagor svoje domovine. Ali človek obraca, Bog oberne. Ni še stalo solnce na poldne, kar se privlečejo sivi černi oblaki in pogernejo nebo; viharji začnejo neznano tuliti, blisk za bliskom šviga iz tmine gostih oblakov in ladija je plesala po razdraženih valovih. Hujša, vedno hujša je prihajala nevihta, smertna groza je vlivala bledobo vsakemu na lica. „Jomnasta, jomnasta!“ zavpije kormilnik, „zgubljeni smo, ni ga več rešenja.“ Objokana objameta se še enkrat Janez in

Arkadij. „Bog bodi z vami, zapuščeni stariši!“ še zdihneta, ozreta se proti nebu in ladija se pogrezne v potopi se v morsko globočino. Hitro kakor blisk zgrabi Janez desko in se izroči v roke božje previdnosti. Ženó ga valovi dalje in dalje in plusnejo ga na večer na pol mertvega na suho, na Feniško zemljo. „O Bog, kje pa sem?“ zdihne, ko se z novega zavé. „O kakšna je bila ta smertna noč, iz ktere sem se zdaj prebudil! Že so me vsega prešinile strahote večnosti, že sem stal pred strašnimi njenimi durmi, pred durmi večnosti, ki so tebe, ljubi brat, že zaperle, od kterih je pa mene božja milost nazaj poklicala. Tako mine slava tega sveta!“ Ves zamišljen gre dalje in hodi ob pustem bregu gor in doli, potem pa poklekne in moli živo in iz celega serca. Zdaj priplava polna luna, in razsvetlí na vse strani gozdnato okolico. Kar zaleskeče z višave v sreberni luči mali turniček neke cerkvice v sredi gozda, in miloglasno zapoje zvon, ki kliče pobožne očete v pušcavi na prepevanje svetih psalmov. Kakor klic iz drugega sveta doní to Janezu na ušesa; čudne misli se mu zbujajo v sercu, groza večnosti prešinja mu kosti. „Gospod“, zakliče, „slušal bom tvoj klic. Vidil sem popolnoma neč mernost tega sveta pred smertnimi durmi, popolnoma bodi posvečeno moje novo življenje zveličanju moje duše.“ In angelj Gospodov je vodil njegove stopinje, šel je za zvonjenjem in lej, sreča ga starček, ki mu krijejo redki lasci sive glave in ki mu je častit-

ljivost brati na licu. Ta popraša Janeza: „Kaj pa je vas tako pozno v puščavo pripeljalo?“ — „Res pozno, častitljivi oče!“ odgovori mladeneč, „ali zato pa tudi hočem za vekomaj ostati v puščavi, kajti usmilil se me je Gospod, in zato mu bom prepeval čast in slavo vse svoje žive dni.“ Popraša ga zdaj stari mnih: Kdo pa ste vi? Odgovori mladeneč: „Popotnik, ki me je vihar zanesel v zavetje zveličanja, pa vas prosim v imenu Tistega, ki je na križu umerl, da me vzamete med svoje učence.“ Dolgo časa gleda pobožni opat z mirnim očesom mladenča. Temu pa se je koj po govorici poznalo, da so mu besede resna volja in da ima ponižno serce. Prepriča se tega sivi opat, pa ga vzame med občino pobožnih bratov. Spoznal je, da čuje nad njim božja roka.

Ali tudi nad njegovim bratom je čula božja roka. Tudi Arkadija so bili pograbili valovi, ali dali so ga nazaj na zapoved Tistega, ki ukazuje morju in vetrovom. Tudi Arkadija je zagnalo morje na suho, in ko se je zavedel, zavpil je tudi on iz ravno tistega nagiba, ki je obernil serce njegovega brata: „Poklical si me nazaj, o Gospod, od duri večnosti, in zato te bom hvalil vekomaj. Obudil si me na novo življenje, in moji dnevi ne bodo več sužni nečimernemu svetu. O brat, ljubi moj brat! oh, nikoli več ne bom vidil tvojega oblicja; že stojiš pred prestolom večnega sodnika. Malo malo in tudi jaz bi bil stopil skozi duri večnosti; o to je strašna grozna misel!“ Zagrezne se v resnobne misli, pade

na kolena in daruje Gospodu novo življenje v živi molitvi in terdnem obetanju. Potem se vzdigne, gre in hodi od kraja do kraja po pušćavah Palestinskih in išće mesta, kjer bi mogel posvečevati svoje živ-ljenje popolnoma Bogu in večnosti. Hodi, hodi in pride po dolgem romanju na pobrežje Feniško. Bil je truden, pa počiva. Bilo je proti večeru, solnce je ravno zahajalo in zlatilo s svojimi žarki bližnjo in daljno okolico. Kar mu zablisne v oči iz srede gozda na griču turniček male cerkvice, in zvon zapoje, ki kliće pobožne brate v pušćavi na pre-pevanje svetih psalmov. Čudno, prečudno mu od-meva zvonenje v sercu, začuti, da mu je tukaj konec romanja. Vzdigne se in gre na sveti grič. Popraša po opatu in lej, pride starček, ki mu krijejo redki sivi lasci častitljivo glavo. On ga popraša: „Kaj vas je pripeljalo v to pušćavo?“ Mladeneč odgovori: „Pobožni oče, popotnik sem, ki me je zanesel vihar na tuje. Imel sem brata, ali njega so mi pogoltnili morski valovi; mene pa je ohranila božja milost, ter me obudila na novo življenje, ki ne bode za naprej služilo nečimernemu svetu. Prosim vas v imenu Tistega, ki je na križu umerl, vzemite me med svoje učence. „Starček sklene roki, oči povzdigne proti nebu in reče: „Utolaži se, sin moj Arkadij! in hvali Gospoda, ker on je storil čudne dela. Mladeneč se grozno začudi, češ, od kod vé opat, kako mi je ime. Molcé in poln božje groze gre za starčekom. On mu odkaže samotno stanovanje v pušćavi, pa ga

začno podučevati kakor druge puščavnike in navajati na čednost in pobožno življenje. Ali da ne bi nič posvetnega kalilo to, kar je svetega, noče mu razodeti sivček skrivnosti, ki je bila samo njemu znana, zato da bi popolna bila daritev, katero je darovalo dvoje mladih serc Večnemu sebi na zveličanje.

Tako sta bila brata blizo vkupej in nista vedila, pa zato molila eden za drugega za izveličanje duše. Med tem so pa stariši živeli neprenehoma v strahu in skerbi, ker niso dobili nobenega glasu od ljubih sinov, čeravno so marljivo popraševali in ljudi izvedat pošiljali. Poslali so še enkrat naj svestejšega služabnika v Fenicijo, da bi skerbno posvedal, kaj se je zgodilo s sinoma. Verne se tudi on in prinese žalostno oznanilo, da se je potopila ladija, na kteri sta se Janez in Arkadij odpeljala, in da se nobeden, kar jih je bilo na ladiji, smerti ni otél. Žalovala sta Ksenofon in Marija po sinovih, ali vdala sta se v božjo voljo rekoč: Bog, ti si ju dal, ti si ju vzel, češčeno bodi tvoje ime, o Gospod! Tolažila sta eden drugega z molitvijo in postom, in njih molitev je segla pred prestol nebeškega kralja. Lej, ko sta neko noč in dolgo v molitvi čula, sklenejo se jima na zadnje trudne oči in Bog jima pošlje čudne sanje, obema ravno tiste. Sanjalo se jima je, da sta hodila daleč na tujem po gosti tmini, ali tmina je začela polahkoma odhajati, prihajalo je zmirom bolj in bolj svetlo.

Zdaj pogledata in vidita v sredi Jeruzalema prestol Gospodov, od kterega je svetloba izvirala, na stranéh prestola pa v pražni obleki s palmami v rokah svoja sinova, vsa v rajski svetlobi. Ko se zbudita, čudita se, da sta imela oba enake sanje. To sta imela za znamenje božje, pa sta se napravila na pot na romanje v sveto mesto. Tiha otožnost se ju je lotila, ko sta stopila na sveto mesto zveličanja; pobožne solze sta točila na grobu posrednikovem; ali nista dobila, kar bi bila rada, nista ga slišala glasa od ljubljenih sinov. Vdana v božjo voljo romala sta dalje in obiskovala pobožne puščavnike in samotarce ob potoku Jordanu, ter jim delila bogate darove. Neki dan, ko tako hodita po jutrovih deželah, zabliska se jima turniček male cerkvice, zaslišita da poje zvon, ki je vabil pobožne brate v puščavi prepevat svete psalme. Glasovi zvona ju prešinejo tako čudno, tako milo, da nista mogla nič drugega, kakor iti na sveti grič Boga molit. Sreča ju na poti prijazen starček; redki lasci so mu krili sivo glavo, do pasa mu je visela brada in častitljivost mu je oblivala lice. Nagovori ju in reče: „Od kod pa vidva, pobožna romarja? Kaj je vaju pripeljalo v to puščavo?“ Zdaj začneta pripovedovati Ksenofon in njegova žena, da sta imela dva sina, ki sta ju poslala v Fenicijo učit se pravdoslovja, da je pa vstal na morju grozen vihar, ki je ladijo potopil in sinova v vodo zagrebel; da jima je pa Bog poslal čudne sanje, v kterih sta vidila sinova v nebeški

gloriji stati pred Gospodovim prestolom v svetem mestu Jeruzalemskem; da sta se na to napravila na pot in prišla v Jeruzalem, ali nista našla, česar sta iskala, pa sta dalje šla in zdaj se vračata domu in na poti obiskujeta pobožne brate po puščavi, ter se priporočata njihovim molitvam. Ko je slišal te besede pobožni starček, sklene roki, povzdigne oči proti nebu in reče prijazno: „Ksenofon in Marija, potolažita se, ni ne zastonj vajna molitev in vajni milodarovi. Hvalita Gospoda, ker on je storil čudne dela. Vidila bota svoja sinova, toda popred končajta romanje k služabnikom božjim, potem pa se vernita nazaj na to mesto, da vama oznanim, kar bi rada vedila.“ Zlo sta se začudila, ko sta slišala tako besede, češ, od kod pač vedó v ti puščavi, da jima je tako ime, in polna groze Gospodove poklekneta, da bi prejela blagoslov od pobožnega opata. Potem sta romala dalje in ko sta obiskala vse puščavnike, vernila sta se nazaj k cerkvici.

Ko ju zagleda pobožni opat, pozdravi ju rekoč: „Odpočijta si nekoliko in bodita za danes s tem zadovoljna, kar nam podaja ta puščava. Čakajta do obeda, mene kličejo opravki do tistih mal. To reče in odide. Njima pa je čudno tripalo serce, ko sta čakala. Puščava je bila tako tuja, pa se jima je vendar nekako tako domača zdela. Težko sta pričakovala ure obeda. Opat pa je poklical dva puščavnika rekoč: „Sina moja, dva gosta visokega stanú sta dala naši občini obilne darove. Danes bota pri

vas prebila in z nami obedovala. Vajú sem izvolil, da se bomo ž njima vkúp gostili, ali bodita danes posebno čednega vedenja in berždajta oči, da ne pogledata gostéma v obraz. Po sveti pokorščini vama velevam, da ne smeta besedice govoriti, naj se vama gibajo v sercu kakoršnji koli občutki, dokler ne namignem.“ Nato se priklonita mniha in gresta z opatom k obedu. Obedvati so začeli molčé, toda Marija ni mogla dolgo molčati, pa je rekla opatu: „Kako dolgo nama bote, pobožni oče, še zaderževali radostno vest? O ko bi vedili, kako mučen nama je vsak trenutek čakanja, gotovo bi dalje ne molčali in nam povedali od sinov.“ Kakor blisk prešinejo te besede oba mniha, ali spomnivši se svete pokorščine, odganjala sta serčne čute, kakor da bi bile skušnjave. To znotranje serčne bojevanje ni ušlo očém starega opata, zato pa reče: „Ali nisem rekel, da hvalita Gospoda, ki je storil čudne dela. „Na to namigne staršemu mnihu, da govori in reče mu: „Govori, sin moj, ter oznani čuda Gospodove. Povej, kako si prišel na to sveto mesto?“ Mnih začne govoriti in reče: „Vozil sem se z ljubim bratom iz Carigrada v Fenicijo, ali vihar nastane in zakoplje v morje mojega brata, meni pa je dal Gospod novo življenje, ki — — —.

Vsem so jele pri teh besedah serca glasneje tripati. Ksenofon in Marija sta bila kakor odrevenela in gledala sta mniha v obraz, da bi spoznala v njem ljubega sina, Arkadija je pa oblijala čez in čez

rudečica. Zdaj opat namigne v drugo, ves vesel skoči Arkadij in objame brata, rekoč: „O vsegamogočni Bog, ti moj brat!“ — V neizrečenem veselju se vzdigneta zdaj Ksenofon in Marija in skočita k sinoma. Njih radost je bila enaka veselju zveličanih, ki so na svetu vkupaj bili in se najdejo tamkaj v božjem mestu. Še veče notranje veselje pa je obdajalo pobožnega opata, ko je gledal to veselo zvidenje sinov in starišev. Vsi so se vzdignili in hvalili Gospoda, čigar pota so čudne in čigar milost je brezkončna. Prešinjena od svete radosti in ginjena od pobožnosti sinov, skleneta tudi Ksenofon in Marija vravnati se po njih izgledu. Prodala sta vse svoje bogato imetje in vse porazdelila med uboge, pa sta zapustila svet za vselej in služila Gospodu po raznih samostanih v veliki svetosti do srečne smerti, in cerkev še dan današnji obhaja njun spomin in ju šteje med svetnike.

Smert Ludovika XVI., kralja francoskega.

Po smerti Ludovika XV. postane njegov unuk Ludovik XVI. 10. maja 1774. leta kralj Francoski. Oženjen je bil z avstrijansko nadvojvodinjo Marijo Antonijo. Bil je pošten človek in naj boljši izmed

eeh princov svojega rodú. Htel je na Francoskem zboljšati to, kar so njegovi predniki vedoč ali ne vedoč, hoteč ali ne hoteč slabega storili. Ali te poprave so bile nekterim velikašem zoperne; zato so pa šuntali in podpihovali ljudstvo proti kralju. Tačas so se bili spuntali severni Amerikanci zoper Angleže in so hteli sami svoji postati. Napravili so tudi Francoskega kralja Ludovika, da je šel Amerikancom na pomoč. To pa je Francoski deželi navdalo mnogo stroška in navleklo spet 'mnogo dolgov med tem, ko je komaj magala toliko denarja vkup spraviti, da bi za prejšne stare dolgove obresti plačevala. Zraven tega so se pa še tisti Francozi, ki so se za Amerikance vojskovali, navzeli čudnih amerikanskih svobodnih misli, ki so se prijele zlasti novejših dvorskih plemičev ali žlahtnikov. Ti so hteli, da se taka svoboda tudi na Francoskem udomači, to pa naj več zato, da bi zabavljali in kljubovali starišim plemenitašem, ker ti so bili zato, da vse pri starem ostane. Nezadovoljnim se tudi pridruži nemirni vojvoda Orleanski. Da bi se deržavni dohodki poravnali, svetuje minister Neker kralju, da poklič narodni zbor. Zbor se je sošel 5. maja 1789. leta, pa je začel vse po svoje ravnati. Leta 1792, 21. junija je vidil Ludovik, da je v nevarnosti, pa je zato pobegnil iz Pariza. Toda vjeli so ga in spet nazaj pripeljali, ter ga primorali, da je poterdil vse, kar je zbor sklenil. Ali tisti, ki so deželi z vojvodom Orleanskim, niso bili s tem zado-

voljni, hteli so kralja pahniti z vladarskega presto
Prignali so tako daleč, da je bilo kraljestvo odpra
ljeno, da je vladal narodni zbor. Vso oblast
sta imela v pestéh grozni Marat in še grozn
Robespierre, ki sta bila čisto brez človeške
serca. Vedla sta se tako grozovito, da pošteneı
človeku ni bilo več prestati na Francoskem. Ludov
je bil popolnoma v oblasti grozovitnežev. Zape
so ga in pustili so mu samo to tolažbo, da je sme
njegova družina pri njem v ječi biti. Ali še
tolažba ni bila čista, še to so mu kalili, ker so
dali za stražo mnogo oficirjev in vradnikov, ki s
bili noč in dan blizo njega, ki so se med nje
in njegove rivali še clo tiste redke krati, ko mu j
bilo dovoljeno na čisto sapo na dvorišče iti, in
mu tudi po noči niso dali mira, bojé se, da bi jim
ne ušel. Tožili so ga, da je izdajavec naroda, ker
je zapravljal zaklade domovine, ker je stregel po
svobodi Francoske dežele in druge vladarje klical
na vojsko proti Francozom, in še več drugega.
Kralj se je zagovarjal po vsi svoji moči, ali zastonj
je terdil, da on tega ni kriv, česar ga dolžé, zastonj
je dokazovalo celo več njegovih sovražnikov, da
ni on, da so le njegovi ministri krivi, da je dežela
tako obožala, in da Ludovik ni nikakor kriv tega,
da so tuji vladarji Francoze z vojsko napadli. Vse
ni nič pomagalo. Kriv je moral biti kralj, ker so
oni tako hteli. Izročili so ga sodbi. Trije možje so
ga zagovarjali, ali teh ni htel nobeden poslušati.

ƀrvoželjni so na vse preterge gnali, naj se pred
o se dá obsodi. Bilo jih je 721, ki so ga obsojevali.
ſsak je svoje mnenje, svojo obsodbo izrekel in 400
h je izreklo, da mora umreti, drugih 321 pa, da
) zapre in prežene iz dežele. Še so se v drugo
brali in sodili, in 26 sodnikov je bilo več za smert
akor pa za ječo in pregnanje. Drugo jutro mu
rinese obsodbo minister Garat, bere mu jo in pri
esedah: „Narodni zbor je sklenil, da je Ludovik
ſapet, zadnji kralj Francoski, kriv zarote proti
robodi naroda in hudobnega napada deržavne var-
osti“, reče Ludovik z ginjenim glasom: „Tega pa
e, nikoli nisem bil izdajavec, vselej sem imel le
ıbre namene in želel-le to, kar bi bilo za ljudstvo
ıj boljše.“

Zdaj poprosi, da bi mu dal narodni zbor tri
ni odloga, preden ga umorijo; prosi, da bi vzeli
d njega uradnike, ki so ga stražili, prosi, da bi
jegove družine ne imeli dolgo zaperte, ampak da
i jo kmalo ječe rešili in dali odpeljati na tisti kraj,
amor si želi priti; prosi, da bi mu poslali spoved-
ika Edgewortha. Vse mu je bilo dovoljeno, samo
dloga ni dobil. Spovednika mu je straža pripeljala,
i pred je moral iti pred komisarje, potem še le
kralju. Ž njim se je pogovarjal nekoliko časa,
ıkler je dobil toliko moči, da bi se lahko poslovil
svojo družino. Pripeljejo k njemu v sobo kraljico
dva otroka in njegovo sestro, princezinjo Eliza-
ěto. Kar se je zdaj med njimi godilo, to se ne dá

nikakor popisati, jezik je preslab, da bi mog
izreči, izgovoriti to, kar se le čutiti more. Neizreče
bridkosti in težave so morale obhajati kralja, njeg
ki je bil vnuk toliko kraljev; njega, ki je bil roje
za kraljevski prestol; njega, ki ga je narod še pre
kratkim tako zlo ljubil, ki je bil pa zdaj kakor ka
hudobnež obsojen na smert pod rabeljnovimi rokam
Vendar ni ga zapustila zavednost, bil je miren i
pokojen. Toda nesrečna žena se ni mogla zderža
od žalosti, od britkosti ji je serce pokalo; zgrud
se je in valjala obupovajoča po tleh, tolkla si per
in v dušni bridkosti klicala Boga, da bi se usmili
da bi se maščeval. Otroka sta jokala in se oklepal
očetu okoli nog, in zvesta sestra je zdihala o
žalosti. Zdaj vdari ura ločitve in z nova preši
vsakemu serce neizmerna žalost in bolečina. Š
enkrat se objamejo, še enkrat, še zadnjikrat s
poljubijo in potem se ločijo za vselej. Kralj j
gledal molčé dolgo časa pred se na tla, potem p
globoko zdihne in reče po tiho: „To so bili straš
trenutki!“

Še eno noč je imel spati na zemlji, in spal j
kakor spijo samo pravični. Zbudil se je ob peti ur
Deržal se je resno, bil pa je vendar le miren i
pokojne duše, kakor pravi kristjan. Vera mu j
dajala tolažbo, hotel je še prejeti sveto obhajil
Zato reče spovednik komisarjem, da se pripravi vs
kar je za to potrebno iz kake cerkve; ali komisar
so se bali in obotavljali, bali so se ti hudobne

a bi se mu ne dala kaka hostija ostrupljena; toda Ludovik ni bil tako nizkih misli, da bi sam sebi navdal. Spovednik dovoli, da komisarji sami hostijo oskerbijo; potem bere sveto mašo in podari kralju kruh nebeški. Z veliko pobožnostjo se je obhajal in živel je zdaj že bolj na unem, kakor na tem svetu. Okoli devete ure pride ledeni hudobnež Santerre, general narodne straže, v sobo h kralju povedat, da ga ima peljati na morišče. Le še malo minut je bil s spovednikom sam, potem pa reče: „Pripravljen sem“, in šel je mirne duše smerti naproti. Še enkrat priporoči svojo družino komisarjem in hoče se posloviti s spovednikom, ali ta mu reče: moje pomoči še ni kraj, spremil vas bodem do zadnjega trenutka. Odpeljali so ga zdaj v kočiji na terg Ludovika XIV., kjer so bili na podlagi razbitega kipa mertvaški oder postavili.

Na zlo prostornem tergu je že čakala neštevilna množica ljudí. Vsi so nekako groze prešinjeni vpirali oci na mertvaški oder, ali nobenemu ni bilo brati usmiljenja na licu, brala se jim je le zloradost in kervohlepnost. 20.000 národnih stražnikov je stalo oroženih po tergu in kanoni s kertačami nabiti so stali obernjeni proti odru; okoli odra pa je bila postavljena truma konjikov, bi jim je zapovedoval nečloveški Santerre. Kočija s kraljem se je počasi približevala, za njim v drugi kočiji se je peljal njegov spovednik in nekaj oficirjev. Ko se kralj na mesto pripelje in iz kočije stopi, reče: „Tukaj

smo“. Rabelj pristopi, kralj sam mu pomaga, se slačiti. Ozre se še enkrat po ljudstvu, ozre se na kraljevsko palačo svojih prednikov, na svojo lastno palačo, kjer je nekdaj tako srečno kraljeval. Zdaj mu rabelj lase odstriže in mu hoče roke zvezati. Nevoljno se umakne kralj, ali spovednik mu reče: „Ali se naš Zveličar ni dal vezati?“ in kralj voljno poda roke, dá se zvezati in stopi na oder. Stopi na kraj, da bi govoril. Muzika, ki je dozdaj na glasen hrup igrala, potihne, in Ludovik reče: „Francozje, jez po nedolžnem umerjem! odpuščam svojim sovražnikom in želim, da Francoska dežela — —“. „Bobnajte!“ zareži, ko sliši te besede, nečloveški Santérre, ljudstvo ga ne sme poslušati. Bobni zaropočejo, bridkost in začujenje prevzameta kralja tako, da se ne gane. Rabelj ga potegne k gviljotini ali glavosečnici. Ludovik se va-njo položi, sekira pade in loči glavo od trupla. Rabelj jo vzdigne kviško in pokaže ljudstvu, ljudstvo pa v divjem veselju zatuli pri tem pogledu na vse gerlo in pleše kakor obdivjano okoli mertvaškega odra, da je človeka kaj takega že slišati groza.

3.

Prisega Gorotanskega vojvoda.

Vsakdo rad posluša pripovedovati kaj znamenitega iz starih časov, in pripovest ga toliko bolj nika, če je vzeta iz domovine. Mi smo Slovenci in elo Gorotansko vojvodstvo je bilo nekdaj Slovensko. Povedal vam bom tedaj nekaj o kamnem prestolu od Kernskim gradom ali Karnburgom. To pa, kar am bom povedal, stoji zapisano v starih zgodovinkih bukvah.

Kedar je na Koroškem stari vojvoda umerl, edel je nek kmet na kamenitni prestol, ki je stal od Kernsko cerkvijo; okoli njega pa zunaj ograj se postavila neštevilna množica ljudstva, ki so čakali ovega vojvoda. Ta le pa se je oblekel v borno ivo suknjo z erdečim pasom, ki je od njega visela elika lovska torba. V torbi pa je imel sira, kruha n nekaj priprav za oranje. Na erdečem jermenu je mel privezan lovski rog, obut je bil v punčohe z rdečimi vožami, pokrit pa s sivim kmečkim kloukom s sivim panteljcom. V sivem plašču ogernjen e je bližal s pastirsko palico v rokah kamnemu restolu. Vodila sta ga dva deželska gospoda. Njemu a strani sta koračila čern bik in medla kljusa, za jim pa so sred zastáv jezdili plemiči ali žlahtniki in si vitezi po smanje (pražno) oblečeni in lepo nainčeni, in pred njim sred dveh manjših zastavic oriški grof.

Ko je truma h kamnu prišla in je kmet vojvoda zagledal, poprašal je na glas: Kdo pa je ta, ki tako veličastno semkaj stopa? Na to mu je množica odgovorila: To je naš vojvoda, knez dežele. Kmet je z novega prašal: Ali bo pravičen sodnik, ali za deželo skerben oče, ali je svobodnega rodú in vreden te časti; ali ima sveto vero, ali jo brani in razširja, ali brani pravico udov in sirot?“ Množica je na to odgovorila in vse poterdila. Kmet pa je na dalje prašal in rekel: Če je to tako, pa prašam, kakšne pravice pa mi bo dal, da mu prepustim ta prestol? Na to mu je odgovoril Goriški grof: Kupil ga bo od mene za šestdeset beličev, ta bik in ta kljusa sta pa tvoja, kakor tudi obleka knezova in ti ne boš plačeval nikomur nobenega davka in nobene desetine. Zdaj je kmet vojvoda malo po licu udaril in mu rekel, naj bode pravičen, je zapustil sedež in vzel bika in kljuso. Vojvoda pa je sedel na kamen, mahnil z golim mečem na vse štiri strani sveta in obljubil ljudstvu, da bo pravičen v vseh stvaréh. Zato da bi pokazal, da je zmeren in ponižen, spil je na to iz svojega klobuka požirek vode.

Ko se je to zgodilo, vzdignila se je truma in šla na bližnji hrib proti cerkvi sv. Petra, kjer se je brala sveta maša in pela pesem „Te Deum laudamus“. Zdaj je slekel vojvoda kmečko obleko in oblekel knežko; potem so začeli gospoda veliko pojedino. Po pojedini je šel vojvoda na kraj hriba, kjer je bil drug sedež pripravljen. Na njega je sedel in proti

sončnemu vzhodu je z odkrito glavó in s povzdignjenimi persti prisegel, da bo branil pravice in svobodo dežele. Potem mu je priseglo vse ljudstvo pokornost in on je razdeljeval najeme (lêna) svoje in na drugi strani sedeža grof Goriški, ker je bil naslednik Gorotanskega vojvoda.

Kako se je pa pričela ta navada? Pravijo takole:

Gorotanski vojvoda Ingo, ki si je pridobil po smerti Parskega vojvoda Tasila veliko slave v vojski, se je posebno trudil, kerščansko vero razširiti in ljudi od sirovosti in divjačnosti odverniti. V tem ga je naj bolje podpiral Solnograški škof, in ljudje na Gorotanskem so radi poslušali sveti uk; samo žlahtnikom ni bil nič kaj po volji, ker so bili preošabni in so radi spašno in razujzdano živeli. Ali Ingo si je eno zmislil, pa jih je na pravo pot pripeljal. Napravil je veliko pojedino, pa je povabil v gostje žlahtnike in kmete. Ko so se ravno sesti pripravljali, poklical je vojvoda kmete rekoč: Za vas je vse to pripravljeno, kar vidite, za vas je ta posoda iz zlata in srebra, za vas ti lepo okinčani sedeži, za vas te drage in vkusne jedila, sedite k meni. Z vami pa, vi žlahtniki, ne bom zajemal; vi ste vredni, da bi vas pasel zunaj pred durmi z drobtinami, ki bodo z mize popadale, v ilovnatih piskrih. Vsi poparjeni se spogledujejo žlahtniki dolgo časa, dokler se neki serčnega ne stori in popraša: Zakaj, o knez, si nam, ki smo ti bili zmiraj zvesti, napravil tako sra-

moto? Ali so tvoji podložni več vredni kakor mi, ki smo vendar tebi naj bliži? — „Tega prašanja pa je ravno knez pričakoval, pa jim je odgovoril: „Kako se morete za to jeziti, da sem te le izbral, da z menó zajemajo, pa ne vas? Le za čiste so te čiste zlate posode; tile moji podložniki so po sv. kerstu meni enaki postali, taka žlahtnost je več vredna, kakor vaša; vi ste še zmirom nečisti, ker živite še vedno v poganski gnjusobi.“ Ta odgovor je žlahtnikom segel v dušo in obljubili so Ingotu njegovo voljo spolniti in dali so se kerstiti.

Za večni spomin te dogodbe so pa kmetje na Koroškem dobili pravico, novega vojvoda tako, kakor smo povedali, na prestol postavljati. Ta prisega je bila do dvanajstega stoletja v slovenskem jeziku in še le potem so začeli nemški vojvodi po nemški prisegati. Zadnji vojvoda, ki je tako prisegel, je bil Ernst Železni iz habsburžke rodovine leta 1414, za njim pa ni noben vojvoda več sedel na Gorotanskem kamnem prestolu.

4.

Strašna kazen zavoljo nepokorščine.

„Vse nič ne pomaga, mati! danas morem na ples; in ko bi se mi cel svet upiral, danas moram iti“ — je djala Ančka svoji materi.

„Ljubo dekle, ne bodi tako terdoglavno“, pravi mati, „ostani domá, vsaj veš, da še nisi popolnoma zdrava. Ali si morda pozabila, kakó te je zdravnik svaril?“

„Prismodija! Na vsako vižo pojdem na ples?“

„Ali daj si vendar kaj dopovedati, ljuba Ančka! Glej, kako slabo vreme! Ostani domá in bodi pri meni, bodi moja dobra hčer!“

„Drugokrat, drugokrat, ljuba mati! ali danas ne“... pravi hči in leti v svojo spavnico se opravljat. Bila je edino dekle udove matere. Mati ni bila bogata, ali vendar je Ančka zmirom nova htela biti: klatila se je po mestu našopirjena, da je vse za njo gledalo. Ni bila lepa, pa tim bolj se je štulila in lišpala in povsod se je prav bahačasto obnašala. Bilo je osem zvečer, ko se je šlo dekle opravljat. Mati pa je sedla za peč in je jela brati v pobožnih bukvah. Dolgo se je sukala Ančka po spavnici, je odpirala in zapirala omare, je prerivala mize in to je mamka vse od spodej slišala. Pa zdaj je vse potihnilo. Mati je menila, da se hči opleta. Brala je torej dalje. Ura je bila pol desetih, mati posluša in še zmirom ničesar ne čuje: „Kaj le ima danas?“ — sama sebe praša in pozvoní. Urno prihiti služabnica.

„Ali je moja hči že šla?“ praša skerbna mati.

„Ne še! — odgovori dekla, — pred četertjo ure sem ji šele rože za lase prinesla. Nova obleka je nekaj pokrišpana in gospodična se zlo jezijo.

„Poglej, poglej gori in pomagaj ji se opravljati, je že pozno.“

In dekla hiti gori, poterka na vrata, pa nihče se ne oglasi. Terka in terka, pa vse je tiho. Zdaj odpré vrata, zagleda Ančko pred ogledalom in šaljivo pravi: „No, no gospodična, terkala sem skor pol ure, pa se niste oglasili. Pozno je„ ali bote skor? — — „in strah in trepet jo prešineta. — Ančka je bila mertva. Dekla zavpije, mati prihiti. — O groza, kakošna je bila Ančka! Slonela je pri mizi, lice je bilo proti zerkalu obernjeno — bila je vsa v zlatu, že za ples olišpana, ali bila je mertva.

Zdravnik sam, ki nam je ta povest zapisal, je djal, da ga je bilo groza, Ančko mertvo viditi v taki obleki! Smert jo je bila zadela, ko je menila se sukati po plesišču — zadela jo je pravična božja kazen.

Keršanska devica! lahko boš spoznala, kaj uči ta pripovest. Torej ne žali svojih starišev. Le pomisli, koliko stariši za te terpijo, kako se vsak dan za te trudijo, in gotovo boš djala, da ni prav, svojih starišev žaliti. Pomisli, da bo večni sodnik enkrat prašal tvoje stariše, kako da so te izrejali. Zato te vodijo oče in mati po pravi poti, zato te varjejo hudobije, zato molijo vsak dan zate, da bi se ti dobro godilo. — Oh, kako bi bili žalostni, če bi ti grešno živela, če bi se potikala po nevarnih krajih, če bi živela posvetno, tvoja duša bi se zgubila v greh in nesrečo, stariši bi kervave solze točili zavolj tebe!

Boj se napuha in prevzetnosti. Zdajšni svet je zlo zlo pokvarjen. Mlade deklice zdaj ne vedó drugega kot se lepo oblačiti; in če so stariši še tako ubogi, zadnji krajcar zanese marsiktera hčerka v štacuno, da si kupi po novi šegi oblačila. Keršanska devica! usmili se sama svoje duše! Napuh je široka pot v pekel. Marsiktero deklo bi bilo nedolžno in dobro ostalo, ko bi jej ne bil njen napuh zapeljivcov privabil.

Ljubi svoje stariše in oblači se ponižno in pošteno, da boš srečna na tem in na unem svetu!

5.

Paganski in keršćanski modrijan.

Močno slovel je svoje dni paganski modrijan Diogen zavolj svoje bistroumnosti in čudovite pičlosti. Vsega se je anal. Plašč mu je bil vsa obleka, star sod hiša, roke edino orodje. K temu zaničevavcu posvetnega blaga pride nekdaj Aleksander veliki, obladavec svetá, ter mu reče: „Izvolji si od mene kakšnokoli dobroto in storim ti jo“. Diogen ga prosi: „Stopi spred solnca in mi ne krati, česar mi ne moreš dati.“

Jako slovel je desetega stoletja zavolj premodrih naukov in velikega ubožtva keršćanski samo-

tarec Nil. Tudi k njemu pride nekega dne mogočen vladar, cesar Oto III., in mu reče: „Sprosi si, kar ti je drago; kakor sina te štimam; rad ti vse dam. Sv. Nil dene roko cesarju na serce ter reče: „Prosim te, skerbi za svojo dušo; če si ravno cesar, vendar umerješ kakor drugi in prideš pred sodnji stol, kakor vsak človek po smerti.“

Odgovoru paganskega Diogena se Aleksander, gospodar svetá, tako začudi, da zakliče: „Pri moji časti, ako bi ne bil Aleksander, htel bi biti Diogen!“

Pa kaj je ta odgovor v primeri z Nilovim? Nič drugega kot berleča luč, kot kresnica proti jasnemu solncu! Če Diogen ravno ničesa noče od Aleksandra, vendar hoče nekaj, kar mu samemu ljubi in zlasti njegovemu truplu. Keršćanski samotarec pa ne terja ničesa zase, temoč le skerbi za zveličanje svojega mogočnega prijatelja. Odgovor paganskega modrijana se kadi napuha, prevzetnosti, neodvisnosti in zaničevanja bližnih; iz besed keršćanskega modrijana sije živa ljubezen do bližnega. Diogen je v svojem sodu zgol sebičnik in posvetnež posebne baže, Nil je v svoji bajtici pravi svetnik in nebeščan.

Le sebe pagán — vse ljubi kristján;
Razločna si sta — ko nebo in zemljá. Ž.

6.

Blagočutje oroslanovo.

Že v starih časih se je veliko govorilo in pisalo o blagoserčnosti oroslanovi, kar se je pa ljudem preveč neverjetno pozdevalo in sploh obveljevalo kot čista laž, — saj je pač že vsim dobro znano, da je oroslan grozovitna, ljuta in grabežljiva zver.

Imamo pa vendar dovelj verjetnih spričkov, da ni nikakor laž, kar se je že zdavnej pravilo, in kar se še dan današnji pravi o blagočutju oroslanovem. To nam bo gotovo dokazala in poterdila posebno tudi sledeča povést.

Leta 1791 je bila oznanjena za neki dan na Dunaju (v Beču) borba med oroslanom in nekimi psi za kratek čas. Ko se je bil prikazal oroslan na borišču v pregraji navlašč za to borbo pripravljeni, zvunaj katere se je bilo snidlo veliko veliko gledavcov, so naenkrat spustili štiri strašne samosove (velike pse) proti njemu. Trije pa, ko ga zagledajo, se prestrašijo in pobegnejo. Le eden je tako pogumen, da ostane, in se prederzne napasti zver, s katero se je imel meriti. Oroslan pa nikakor ne vstane od tal, kjer je ležal, vdari en sam krat silovito s copato na tla proti psu, in mu dokaže s tim, koliko veča da je njegova moč in jakost. Pes se koj po tem zvali na tla, in se ne zgane več. Oroslan se nekaj primakne proti njemu, in postavi nanj svoje

prednje copate, tako pa, da je bilo mogoče viditi majhen del njegovega trupla. Vsak gledavec je takrat mislil, da je pes že mertev, in da bo kralj štirinogih zverin koj vstal in ga požerl; vidi pa, da se je jako zmotil; zakaj pes se jame gibati, in se skuša osloboditi izpod oroslanove copate, kar mu on tudi radovoljno dopusti. Pozdevalo se je vsim, ko da bi oroslan s tim le opominjal psa, da se ne sme već v prihodnost ž njim pečati ali skušati se ž njimi boriti!

Ko je potem pes proč tekel, in se je že bližal zagraji, se je zdelo, ko da bi se bil naenkrat oroslan razserdil. Vstane na naglama z mesta, kjer je ležal, in v dveh korakih dohiti pobegnika, ki pa cvili na vso moč, da bi mu odperli zagrajo, in ga pustili vteči oroslanovemu žrelu. Vsi so takrat menili, da bo oroslan psa okrutno zagrabil in razmesaril; ali ta stvar je vse drugači končala: čuteč naenkrat usmiljenje do neoroženega psa, odstopi oroslan nekaj korakov in gleda mirno, ko se unemu odperajo male duri, da uide iz pregraje.

Ta dokaz oroslanove blagoserčnosti je tako ganil gledavce, da je zahrumelo bučeče ploskanje po celi skupščini. J. G. Verdelski.

7.

Poslednja volitev.

„Ljubi moj sin“, so djali stari oče, „vselej si me še rad ubogal in spoštoval; vošim in želim ti tedaj tudi po moji smerti vse lepo in dobro. Če boš mojo zadnjo volitev natanko premislil in spolnoval, gotovo se ti bo dobro godilo. — Tukaj ti dam tedaj svojo poslednjo voljo ali testament, ki sem ga sam sostavil in spisal. Kedar boš moje trudne kosti k počitku spravil, ga odpri, beri in dopolni. — Ljubi sin! obljubi mi, da boš res tako storil, in potlej rad umerjem.“

Sin vzame in hrani očetov testament. Stari oče kmalo potem umerjejo. — Žalostno spravi sin svojega ljubega očeta v grob, in potem odpre testament, kakor mu je naročeno bilo. Pisano je bilo tako le:

Ljubi moj sin! premoženja ti nisem veliko zapustil. Kar sem jaz imel, imej tudi ti, in bodi zadovoljen, kakor sem jaz zadovoljen bil. Pot, po kteri sem hodil, je bila večidel težavna in nevarna, in vendar sem si vedno prizadeval pošteno hoditi in mirno vest ohraniti. Kedar je dan pretekel, sem pomislil, kako sem ga obernil in dokončal. Če sem vidil, da sem premalo dobrega storil, sem bil drugi dan pridniši. Tako sem se od časa do časa lepega in dobrega po malem privadil. Kedar sem imel te in une reči zadosti, sem mislil, da imam preveč, in

kedar mi je kaj manjkalo in hudega bilo, sem vse skerbi in težave Bogu izročil. — Ljubi sin! moja pot naj bo tudi tvoja. Boljše je dobro serce in čista vest, kakor pa bogastvo in hudobija zraven. Vse, kar imajo ljudje na svetu, je pena in le malo časa terpi; to pa, kar človek lepega in dobrega stori, ostane zmiraj, in gre z nami v drugo življenje. — Ljubi sin! dobro si zapomni moje zadnje nauke, ki ti jih tukaj zapisane pustim. Prizadeni si, *da boš:*

1. P o b o ž e n, to je, da se boš vsigdar, koder koli boš hodil, spominjal na ljubega Boga in na njegovo sveto voljo, in pri vsaki priložnosti v potrebi in v veselju se k njemu, svojemu edinemu očetu, obernil in ga pomoči prosil. Kedar koli boš vidil rumeno solnce izhajati in zahajati in mile zvezdice igrati, in kedar koli boš na polju, in boš vidil cvetlice cveteti in slišal ptičke peti, oj spomni se na ljubega Boga in prosi ga, da te bo blagoslovil in ti srečo dal.
2. Bodi t i h in p o n i ž e n, kakor cvetlica v germiču.
3. Varuj se h u d o b n i h t o v a r š i j, da se spridil ne boš.
4. Bodi s r a m o ž l j i v, č i s t in n e d o l ž e n, kakor si bil otročiček še v naročju mojem.
5. Bodi p r i d e n in p o š t e n, in bodi z vsimi ljudmi d o b e r in p r i j a z e n. Pomagaj vsakemu rad, kedar mu pomagati zamoreš.

Glej ljubi sin! če boš vse to dopolnil, srečen ioš pred Bogom in pred ljudmi. In ob svojem času ie bova sopet veselo snidila in se veselila gori v vetem raju. P.

8.

O potresu zemlje.

O potresu zemlje ste gotovo že večkrat slišali ;ovoriti, in marsikdo izmed vas ga je že tudi čutil. 'a potres je gibanje pojedinih delov terde zemlje, a se pojavlja na razne viže, z večo ali manjo aočjó, z večo ali manjo strahovitostjo. Kakšenkrat e clo tako silovit, da zverne in podere hiše, in da premení poveršje naše zemlje. Nasledbe moči tacih otresov so večkrat zlo škodljive in žalostne. Tako, a primer, je znano, da leta 1667 je bil po takem otresu cel Dubrovnik (Ragusa) v Dalmaciji razdjan a razvaljen (po tem so ga pa Dubrovčani termo- ;lavno na ravno tistem mestu spet sozidali!) Vémo alej, da ravno tam je tudi deloma leta 1842, eloma leta 1843 z enako nesrečo žugal drug po- res, ki pa vendar, hvala Bogu! ni imel groznih po- ledkov, kakor leta 1667. Znano je tudi, da je bil ɔta 1755 tako močen in silovit potres v Lizbonu na 'ortugalskem, da je okoli 40.000 ljudi pod razva- inami hiš konec vzelo, in da je veliko veliko pre- ioženja na nič prišlo.

„Od kod pa je vse to? Kaj je pač temu 'žrok?“ se bo nek vprašalo.

Odgovor. Znotranjščina naše zemlje ima mnogo vnemljivih reči (materij), postavimo, žveplo, solitar i. t. d. Te materije se rade razgrevajo in vnemajo same od sebe, ravno kakor se, na primér, razgreva in vnema tudi pokošena in precej na kup spravljena vlažna trava. Tako vnemanje se prigodí posebno, kedar omenjene materije pridejo v dotiko z mokroto. Po tem se napravi nek potanjšan zrak, ki se pa razširja, in si išče za to razširjenje primernega prostora, ravno kakor si ga išče tudi potanjšani zrak v puškni cevi, kedar se po sproženju vname v nji strelni prah (smodnik), in pahne s tim ž nje na vso moč svinčene šiberce ali krogle.

Kedar si tak zrak lahko najde prostora za svoje razširjenje, ravno kakor si ga tudi najde v puškni cevi, takrat je s tim že vse odpravljeno. Če je pa ves in dobro zapert v kaki notranji zemeljski votlini ali kjer si bodi, se jako napenja, in si išče na vso moč izhod ali predor. Ako ga pa precej ne najde, se jame, bi se skoraj reklo, serditi in potres zemljo...., dokler mu se ne odpre na kakšno vižo.

To je tedaj potres zemlje; tako le si ga moramo razjasniti. Ker pa po navadi postaja le blizo vode, in zlasti blizo morja ali kakega jezera, kakor nam kaže skušnja tudi na Koroškem, tako tudi to potèrja, kar smo povedali od vzroka ali početka zemljopotresov. J. G. Verdelski.

9.
Pesem od novih zvonov.

Okinčaj se . . . fara lepó,
Veselo zaukaj, ovenčaj glavó!
Glej pevci so glasni,
Ko ženini krasni
Te kličejo zdaj, nevesto na raj.

Glej! polje, livade in vinske goré
Ko svatje ovenčane nos'jo glavé,
In ženine nove,
Štir vbrane zvonove
Blagruje tvoj sin, v slovesen spomin.

Glasovi so vbrani, že blagor je dan,
Zvonenje doni črez višave, črez plan;
Na svatovskem tronu
Že svoj'mu patronu
Zvonovi pojó in hvalo dajó.

Danica priplava, bel dan se rodi,
Zvonovi k molitvi budite nas vi!
Ko sedem odbije,
In sonce prisije,
Na poldan topló, zvonite lepó!

Ko sonce zahaja in jemlje slovó,
Zvonite spet Ave Marijo glasnó!
Ko zarja večera
Z neba se ozéra,
Zazibajte dan in sveti Florjan.

V saboto večer nam trijančite mir,
Da spravi sovražnik se, vtihne prepir;
In v sveto nedelo
Pa v cerkev veselo
Zvonovi! na glas zakličite nas!

Ko toča rožlja, divjá ko požár,
Al' černega punta razsaja vihar,
Zvonovi zvonite,
Donite in vpite
In bijte na stran, da strašen je dan!

Sirotej preliva solze bolečin,
In v zemljo se vrača Adamovi sin,
Spet, mili zvonovi!
Naj vaši glasovi
Tolažbo doné v pobito sercé!

Tak . . . fara! ti zvoni pojó
Ko ženini svoji nevesti sladkó,
In hčere in sine
Pozdravljaj iz line,
Želé jim kak dar podat' na oltar.

Velikí zvon vam je prinesel ljub mir,
Brez nja ni veselja, ne sreče nikír;
Mir s svitlim Cesarjem,
Mir z dušnim glavarjem,
Ovenčaj povsod vsih farmanov hod!

Dar milosti Božje vam drugi želí
In tretji pa zdravje in srečo deli;
Četerti v nebesa
Po smerti telesa
Bo dušam zvonil, jih Bogu zročil.

In serce darujte pa farmani vi,
K pobožnosti naj vas zvonenje budi!
Da bojo veseli
Spet enkrat zapeli
Zvonovi lepó vam v sveto nebó.

Jožef Virk.

10.

Zvonovi.

Zdaj žalo zdaj milo, zdaj tužno zdaj veselo se lasijo zvonovi iz belega turna line, da se razlega o ravnicah in goricah. Zvonovi so tako rekoč robente svete cerkve na zemlji. Na vse zgode, o oldne in na večer nas kličejo in opominjajo, da ovzdignemo v zahvalni molitvi svoje misli in serca nebeškemu Očetu; ob nedeljah in praznikih nas abijo z jasnim, veličastnim glasom, da se zberemo domači cerkvi, kjer se opravlja daritev sv. maše a oznanuje beseda božja, ki nam kaže pot v večno ivljenje. Pa tudi tužno se včasi glasijo, da ti eže v dušo in serce. Čuj! kakó žalostno brenčijo lasovi, če kličejo na pomagajo, kedar žuga kak ovražen element pokončati mirne in srečne preivaljša človeške; kako tužno spet klenkajo, kear spremljajo Adamovega sina na poslednji poti dolgo večnost! Žegnanih zvonov glas tudi preanja hude duhove, napolnuje s strahom vojskine rume sovražnikov in odvrača božjo jezo — hudo ro, ki nam žuga vgonobiti, kar je vsejala ali vsaila roka človeška. Zató so pa zvonovi v resnici robente božje cerkve na zemlji.

Svoje dni pa niso imeli zvonov, kakor jih mamo današnje dni. Še v 4. in 5. stoletju so sklicovali verne kristjane po poslancih ali s trompetami

k svetim opravilom; včasi pa so ropotali na des
in še le poznej so začeli cingljati tudi z majhni
zvončiči, ki so bili podobni našim kreguljam. Perv
sledí cerkovnih zvonov pa najdemo šele v 7. stolet
in sicer v kampanskem mestu Nola na Laškem, od
kodar so se razširili najprej po samostanih (kloštrih)
in kmalo tudi po večih mestih. Začetek perveg
zvona si pa ljudstvo takole pripoveduje: V pete
stoletju je bila huda huda stiska po laških dežela
Iz Afrike prilomasti s svojimi divjimi trumami kra
Genserih in ropa in požiga vasi in mesta. Ravn
je požgal mesto Nolo na Neapolitanskem in velik
število mladenčev in mož sebó v sužnost odpelja
Med njimi je bil tudi Paul, edini sin nesrečne ma
tere, ki je v tej vojski zgubila svojega moža. Bil j
pa oče kovač in tudi sin se je izučil od očeta, i
železa in brona posebno umetno orodje kovati. M
mora zdaj gledati, kakó se sin v sužnost odpeljuj
se joka in prosi, pa vse zastonj. Njene prošnje n
omečijo kamenitnega serca neusmiljenega trinoga
le toliko ji obljubi, da jej hoče sina pustiti, če si g
s težkim denarjem odkupi. Pa kje hoče reva tolik
denarja spraviti, ker so njo in njeno žlahto Vandal
popolnama oropali! V tej bridkosti se poda k sv.
škofu Paulinu, ki, oče ubogih, je od hiše do hiš
za revne in zapuščene darí pobiral in jih tolažil
Rad bi jej bil sveti mož pomagal, pa vse, kar j
premogel in nabral, je bil že potrošil. Ker pa vid
njeno veliko žalost, jej reče: Potolaži se, moja hči

nimam ti scer dati nobenega darú v denarjih, pa vzemi mene samega; reci, da sem tvoj suženj, in da svojega Paula sužnosti rešiš, daj mene mèsto njega v sužnost.“ Žena ostermí, pa sveti škof nè odjenja in se podá iz ljubezni do svojih ovčic v sužnost, da oprosti sina zapuščene udovè. Cèravno je imel veliko veliko zaničevanja in britkosti prestati, vendar tolaži in podučuje nesrečne sužnje, da jim britki stan vsaj nekoliko olajša.

Mladeneč, ki je bil po svetem škofu sužnosti rešen, zdaj misli in misli, kako bi se rokodelstva svojega očeta še umniše lotil, da bi svojo mater lože preživil, pa tudi usmiljenemu Bogu svojo hvaležnost skazal. On naredí veliko bronasto posodo, kelihu podobno, znotraj uterdi železno kladvo in celo posodo tako obesi, da se bo, kakor hitro se majati začne in kladvo stran keliha zadene, dalieč krog glasilo in vernim znanje k božji službi dajalo. On razodene te svoje misli namestniku sv. Paulina, ki ga v njegovem naprejvzetju poterdi in mu še toliko priloži, da more mladeneč prav ličen zvon narediti. Mašnik potem zvon posvetijo in ga verh novo zidane cerkve obesijo. Vsi meščani so se veselili in radovali in radi hiteli v cerkev, kedar jih je zaklical mili glas iz belega turna line.

Kmalo se je razširila ta nova iznajdba po drugih mestih na Laškem, na Francoskem in pozneje tudi po drugih deželah v Evropi. Vendar so bili v 7. stoletju še tako malo znani, da so l. 659 vojšaki,

ki so oblegali Orleansko mesto na Francoskem, pi nenavadnem bobonenju zvonov tako prestrašeni, da so zapustili mesto in se stihoma v beg spustili. Leta 908 so bili v Rimu pervi zvonovi keršćeni; na to se je ohranilo keršćevanje novih zvonov za vedne čase v katoliški cerkvi.

Duhovni in neduhovni oblastniki so si prizadevali, da so kmalo oskerbeli cerkvam zvonov; zató je današnje dni ni cerkvice, da bi bila brez zvona. Nar veči zvonovi v našem cesarstvu so: Zvon sv. Štefana na Dunaju, ki vaga 354 centov. Ravno tako težek je tudi zvon v Olomucu na Moravskem. Zvon v Krakovi, „Zigmund“ imenovan, je tako srep, da je vselej treba osem močnih ljudí, da ga morejo zmajati. Posebno veliki zvonovi se najdejo tudi po Laškem, Francoskem, po Španskem in po nemških deželah. Nar imenitniši izmed vsih in največi na celem svetu je pa zvon „Ivan Veliki“ v Moskvi na Rusovskem, ki je težek 4800 centov. Na Slovenskem bo blizo največi zvon v Gospisveti na Koroškem, ki vaga blizo 100 centov.

Slovenci! skerbite tudi vi, da bote vedno imeli lepo ubrane zvonove.

11.

Velbljud.

Neizmerne peščene planjave, ktere se razprostirajo med Azijo in Afriko, bi ločile ondotne pre-

ževavce, kakor nas Evropejce loči atlantove morje od Amerike; vsa kupčija bi zastala, ali prav za prav bi bila nemogoča, ko bi ne bila božja previdnost podelila tem krajem velbljuda.

Misli si lepega arabskega konja, kako kmalo bi se pogreznil v valovih peščenega morja in bi poginil! Kopita bi se mu razpokale in noge bi ohromele. Velbljud ima pa na podplatih kos mesá, ki je z debelo kožo obdan. Ta mesnata in vendar ne preobčutljiva noga mu lajša težavno hojo po pesku. Konj bi ne mogel težkih tovorov nositi; posebno zato ne, ker bi se mu moralo razun tovora sadi veliko kerme za živež nalagati. Velbljud pa se sé malo potrebuje; s koprivami in z osatom je zadovoljen, pa lahko dvanajst centov nosi in na dan pride po dvanajst milj daleč. Velbljudove gerbi ste sedlo same na sebi. Velbljud je 7—8 črevljev visok, tedaj viši, kot nar veči konj. Ta visokost pa pri nakladanju ni prav nič na poti, ker velbljud vselej na kolena pade, kedar mu nakladajo ali razkladajo.

Puščava ne rodí ne ovsa, ne ječmena, ki sta za tovorne konje potrebna; ampak le tù in tam kako bodeče zelišče iz pod peska poganja, in s tem je velbljud zadovoljen. Modri stvarnik mu je dal terde ustnice, da ga osorne koprive in pusti osat ne bôdejo. Velbljud lahko štiri in dvajset ur strada, konj pa tega ne zamore; šè več je pa vredna velbljudova lastnost, da v nar hujši

puščavni soparici osem ali pa še več dni lahko žejo terpí.

Prežvekovavke, h kterim učeni tudi velbljuda prištevajo, imajo po štiri želodce, velbljud jih ima pa pet. Peti želodec je posebno znamenit; v tega namreč velbljud lahko veliko vode shrani. Kedar tedaj do vode pride, se do sitega napije in potem še svoj vodnjak napolni. Čudno je posebno to, da voda zmiraj čista ostane in da se nobenega duha ne navzame. Če so tedaj popotniki v nevarnosti od žeje konec vzeti, zakoljejo enega velbljuda in se tako rešijo strašne smerti.

Če verh tega še pomislimo, da ta žival spanja le malo potrebuje in skor noč in dan lahko popotuje, razumeli bomo, zakaj je velbljud prebivavcom jutrovih dežel nar ljubša domača žival. Bogastvo Arabljanovo je večidel le število velbljudov, cenijo pa velbljuda po 90—120 kron. Arabljanu je velbljud to, kar je nam konj, ovca in govedo; on ga ravno tako čislá, kot konja nar lepšega plemena.

Da boš pa velbljuda prav ceniti vedil, si moraš celo njegovo življenje, jutrovo deželo in ondotno podnebje živo pred oči postaviti. Misli se v duhu sred arabskih nomadov.

Si je li Arabljan pristojno mesto izvolil in koče postavil, se uležejo živali pred kočo, potem zveže gospodar starejšim kolena z vervjó, da ustati ne morejo in mladi se zraven njih na pesek

ležejo. Tako počivajo blizo do polnoči, o tem
asu se namreč začnejo Arabljani spet gibati. Go-
podar pomolze kobile, jim potem spet noge zveže
n jih pustí takó do solnčnega vzhoda. Med tem
a gospodinja s hlapci in deklami kočo podere,
e poveže in s hišnim orodjem vred jo velbljudu
naloži. Nar močnejšemu velbljudu privežejo na
herbet velik usnjat koš, v kterega se stari, bolniki
n otroci vsedejo — in tako odrinejo. Gospodar
ezdi z nabito puško naprej, da si izbere pripraven
kraj. Gospodinja pride kmalo za njimi in postavi
koče. Navadno že pred solnčnim vzhodom za-
pustijo staro mesto in ob štirih popoldne je šotor
na novem mestu že postavljen.

Solnce je zatonilo na robu puščave, velbljudi
se pasejo do terde noči. Na paši ima velbljud
nekaj mičnega in priljudnega na sebi; že čudna
podoba, rumena polt, varna hoja, dolgi vrat, kte-
rega zdaj steguje, zdaj kerči, in nedolžen pogled —
vse nas opominja na starodavne čase očakov in
pastirskih kraljev; človeku se zdi, kot bi vidil pred
sebó boljši svét in boljše čase in močno ga gane ta
prikazen.

Velikrat pa ustane med temi kočarji veliko
sovražtvo zavoljo kakega lepega velbljuda. Arab-
ljan misli noč in dan na lepega velbljuda, kako
bi bil srečen, ko bi on to žival imel, in ta misel
mu ne da nikoli pokoja; zadnjič sklene se po zvi-

jeti ali pa silama velbljuda polastiti. Tako povest iz arabskega življenja povzamemo po Grubetu.

Že od starodavnih časov je bilo veliko sovražtvo med Arabljani rodú Uład-Abdel-Džeber in in Beni-Idžer, ki v okolici Budžira bivajo. Posebno sovražile ste se družini Ahmeda in Burzala.

Burzali je imel mladega prelepega velbljuda, kterega je sam izredil, ljubil ga je kot punčico svojega očesa. Njegov sovražnik Ahmed je vedno z nevošljivim očesom lepo živinče pogledoval; sklenil je, se ga polastiti. Poslal je svoje ogleduhe gledat, kje da se Burzalove črede pasejo. Pasle so se pa v samotni dolini blizo nar veče vasi Beni-Idžrov. In Ahmedovo serce se je zveselilo, ko je zvedel, da so črede le slabo varovane in da lepi velbljud vsak dan z druzimi vred na pašo hodi. Sklical je nekaj svojih naj prederznejših vojakov, ktere je on sam peljal v samotno dolino, ko jih je prej dobro oborožil. V hosti so se poskrili. Psi so sicer lajali in tulili, pastirji so pa le mislili, da kak kervoločen lev čredo zalezuje. Drugi dan ob solnčnem izhodu je slišal Ahmed beketanje ovac, in iz svojega zatišja je vidil, da so pastirji čredo blizo tistega kraja gnali, kjer so se bili poskrili. Ahmed se vendar ni upal pastirjev napasti, ker jih je bilo veliko in tudi psov so nekaj pri sebi imeli.

Čez nekoliko časa je šlo nekaj pastirjev brešna iskat; le en sam je še pri čredi ostal in še ta se

Kmalo potem vleže in zaspi. Zdaj da Ahmed svojim pajdašem znaminje; kot kače se plazijo po tleh od germa do germa. Lepi velbljud se mirno pase poleg spijočega pastirja. Psi so pa bolj pazljivi kot pastir. Komaj zaslišijo šum, že začnó renčati. Ahmed nekoliko postojí, da se psi umirijo; potem pa skoči skoz visoko travo proti pastirju in eden vojakov mu nož do serca porine.

Pastir skoči na noge, se prime za persi, iz kterih je kri curkoma lila, pa moč ga zapustí, pade na tla, še enkrat „Ala, ala!“ izdihne in ni ga bilo več.

„Bog je velík!“ zavpije Ahmed, pa psi bodo naše sovražnike poklicali, pobijte jih tedaj in odpeljite lepo živino“. Kmalo so ležali psi na tleh; zvesti čuvaji so se še poginjaje do roparjev vlekli in jih popadali. „Naprej! urno, urno!“ zavpije Ahmed, „dež bo lil iz pod neba in Burzali bo naše stopinje sledil in rekel: To so Abdel-Džebri storili, in prišel bo s svojimi vojaki in veliko kervi se bo prelilo“.

Komaj Ahmed to izusti, začne liti spod neba. Vojaki se jamejo bati in rekó: „Beni-Idžir nas bodo gotovo sledili.“ Ahmed pa, zvita buča, jih pelje čez goré in živino gonijo po prodih in sled s svojimi stopinjami poteptavajo, celo ritensko živino za repe vlečejo, da bi le sovražnike v zasledovanju zbegali in prekanili. Tako hodijo dva dni in eno noč in zadnjič pridejo do „velike reke.“ Dve urí dalеč

ženejo živino po vodi, da bi vsako sled zaterli. Ko do svojih stanišč pridejo, razdelijo plen in Ahmed dobí lepega velbljuda.

Glasno so zdaj Abdel-Džebri bojne pesme prepevali, tako da so hribi njih petje odmevali. Peli so: Beni-Idžri so psi, oni spijo, kedar mi čujemo, mi zdaj pijemo mleko od Burzalovih čred, in naši noži so rudeči od kerví Beni-Idžrov, Ala je dal zmago junakom.

Ali Beni-Idžri niso spali. Ko je solnce zašlo in čred le domu ni bilo, so jih šli iskat. Pa kaj najdejo? — Pastir in psi ležijo mertvi na tleh, črede pa nikjer ni viditi. Ko Burzali to zvé, si besen brado ruje in prisega, da ne bo pred očesa zatisnil, preden se ne bo nad prederznimi roparji maščeval. Ko to izgovori, zgrabi za orožje, nar pogumnejši junaki ga spremljajo — uderó se za roparji. Težavno so jih sledili, ali vendar pridejo do velike reke. Tukaj pa zgine sled popolnoma. Skerbno pazi Burzali na nar manjšo stvar in v veliko veselje najde eno stopnjo lepega velbljuda. Dolgo časa hodijo ob reki gori in doli, pa nobene sledí več ne najdejo. Žalosten in zamišljen se vleže Burzali na skalnati breg, tovarši stojijo molčé okoli njega. Na enkrat se Burzalovo obličje razjasní, skoči na noge, si pogladi dolgo brado in pravi: „Ahmed je prekanjen, pa Burzali je modrejši kot on“. Pokliče dva služabnika in jima reče: „Pojdita v Ahmedov stan in recita, da prideta iz daljnih hribov. Tú bosta že zve-

Ma, če ima on mojega velbljuda." Ogleduha prideta v stan in vidita tu pripravljanje k veliki pojedini. Ahmed ju prijazno sprejme in ju po stanišču vodi; pri ti priložnosti vidita lepega velbljuda in sercé jima trepení po maščevanji.

Zjutraj odrineta iz šotora in kmalu najdeta Burzala in druge svoje pajdaše. Na tanjko povesta, kaj sta vidila in slišala.

„Hvaljen bodi Ala!" zavpije Burzali, „pri pojedini bomo tudi mi svatje in njih veselje se bo v žalost spremenilo."

Ahmedov stan je bil v goščavi; visoka trava je rastla okoli in okoli. Tiho prilazi Burzali do šotora, se vleže v visoko travo, pajdaši pa okoli njega. „Ko se bo pričelo gostovanje", zašeptá Burzali, „jih hočemo napasti". Nihče ni čerhnil več in težko so pričakovali noči.

Ko solnce zaide, se oglasí boben v selu. Burzali ustane, še nekoliko s pajdaši pošeptá in vsi zginejo v hosti. Čez nekoliko časa Burzali zavrisne in, ko bi trenil, se selo na več krajih uname. Ker močen veter piha, so bile vse šotora kmalo v plamenu. In med plamenom so divji Beni-Idžri kot pošasti skakali, vsakemu gotovo smert žugaje, ki bi htel iz ognjenega okrožja pobegniti.

„Ha, Ha! Ahmed, bodi mi pozdravljen! zrak je tukaj za te in za tvojo derhal premerzel, zato sem prišel, da ti zakurim. Zmaj je sicer strupen, pa bode poginil v ognji".

„Bog je velik, prekleti Beni-Idžer!“ zavpije Ahmed, „toda zmaj piči, preden pogine“. Reče in skoči proti Burzalu in ga s puško na tla podere. Ko Beni-Idžri vidijo, da je njih glavar padel, planejo kot besni nad sovražnike in vse, kar jih ni ogenj pokončal, so posekali ostri meči Beni-Idžrov. Ne Ahmed, ne eden njegovih pajdašev ni ostal pri življenji — osveta je bila kervava, ali velbljud je bil rešen.

Fr. Erjavec.

12.

Pes in petelin.

(Basen.)

Psu domá se biti stoži
Tak brez dela v leni koži,
Rad bi šel po svetu krog,
Ker je lahkohodnih nog.

Toda samemu se noče
Dvigniti z domače koče,
Še imel bi druga rad,
Ki bi ž njim šel potovàt.

Gre in gre in hodi okoli
Pa za pot tovarša voli,
Teče pred kokošjo gred,
Reče: kdo gre z mano v svet?

Petelina nagovarja,
Da bi pustil gospodarja,
In ga tud' pregovori,
Da se dolgo branil ni.

In ko zadaní se koma,
Že odpravita se z doma,
Ter se dvigneta na pot,
Ne vedóč nę kam ne kod.

Potovata brez prestanka,
Dokler jima dneva zmanka,
Da po gozdu ju gredoč
Vjame černa tamna noč.

Zdaj pa reveža ne vesta
Za to noč si najti mesta,
Kar drevo zagleda pes,
Kterega vesel je ves.

Vidi, da ne bo ju zeblo,
Ako gresta v votlo deblo,
In prostora za obá
Doplja hrastova imá.

Pes gre v njo, al petelina
Nič ne vabi kaj votlina,
On rad na visokem spi,
Pa za to na hrast zletí.

Drugo jutro koj za rana,
Ko se komaj zná kaj dana,
Se že petelin zbudí
Ter velí: kukurikí!

Al lesica v perstni hiši
Kukurikanje zasliši,
Pa si misli precej to:
Ej, kosilo dobro bo.

Pa pod hrastič urno teče
Ino petelinu reče:
Dobro jutro, ljubi stric,
Prišla koj sem na vaš klic.

Dolgo vas že nisem vidla,
Davno se že nisva snidla,
Ino kakor se mi zdi
Še kosili niste vi.

Hódite, zletíte z dreva,
Zajterkovat k meni greva,
Spekla sem pšeničen kruh,
Clo sem gre od njega duh.

Al petelin tak ji reče,
Da že gre, al sam da neče,
Naj še druga mu zbudí,
Ki v votlini spodaj spi.

Po pečenki sladni strini
Že se gobček peni, slini,
Češ, dobila dva bom zdaj,
To bo jesti da bo kaj.

Toda pes je čul besede
Pa z ležišča hitro grede,
Ino stopi v skriven kot,
Da jo bo, ko pride not.

Čap! popade strino lijo,
Ko je prišla, kar za šijo,
Ter jo precej zaduší
In kokotu govori:

Zdaj, tovarš moj! berž na noge,
Zapustiva koj te loge,
Bog ve koliko stotin
Je še tukaj takih strin!

Jaz pa hočem, da ta basen
Lepo bode vam na hasen:
Da verjeti njemu ni,
Ki je sladkih besedi. Kr.

13.

Ponočno ohlajenje.

Deseti dan je že, kar dežuje; posebno pa danes lije, kakor da bi htel dež prehiteti vse, kar je zamudil med letom. Kaj prijetno je sloneti pri oknu, če ima človek ravno čas, in poslušati šumljanje in veršenje kapljic, ki padajo na streho in na drevje pred hišo in ki v veselih pogovorih skakljajo po strehah, po deblih, po listju in po tleh. Nektere skočijo kar na ravnost na tla in od todi v globoko dolino, nektere se pa obotavljajo več ali manj časa po vejicah in po listju, kakor da bi se htele opočiti od globokega pada in okrepčati se za daljno pot.

Poldne se približuje, dež pojenjuje, in megl
ki so doslej obdajale moje stanovanje, da se
vidilo nikomur, so se jele vzdigovati. Okrog hrib
ki ga vidim iz okna, se vijejo sivì oblaki, ki j
derví močni jug. Iz potoka v ozki dolini, iz mo
krega gozda, iz vsacega studenca se dvigujejo rahl
meglice, ki vedno rastejo in se gostijo, kolikor bolj
se dvigujejo. Na zadnje se sprijemajo vse z viso
čejimi okrog verhov plavajočimi oblaki. „Megl
gredó iz grape, še bo deževalo!“ terdijo hribovc
in res, kmalo se je spet dež vlil. —

Večer se približuje. Kdo bi bil mislil, da bo
gorenc tako hitro premagal! Megle, ki jih je dosle
jug okrog verhov podil, gredó zdaj ravno naspro
pot in gorenc jih bolj in bolj terga, da se kmal
kape posameznih verhov ne sprijemajo več. „Zra
se je skorej preveč ohladil; od gorenca se jasni —
pa še clo na večer! jutri zjutraj bo pa slana p
polji, če ne bo megle ali pa vetra.“ Tako toži kme
tovavec.

Drugo jutro je bil zrak tako čist, da niko
tega. Ni je bilo le meglice ne zagledati. Gork
ravno ni bilo, pa mraz tudi ne tako, da bi djal, vod
mora zmerzniti; pa vendar me je ravno na rob
prepričal pogled v globoko dolino, po kteri so bili
travniki in njive bele, kakor da bi jih bil sneg opa
del. — Slana je bila.

Vsak vé, da pade slana, le kedar je jasno, tih
vreme; če je pa nebo oblačno ali če pokriva megl

lje, ali če je vetrovno, je pa ni. Vzrok tega pa zakaj že rosa zmerzne, ko je gorkota zraka še kaj stopinj nad zmerzlinom, bi pa znalo marsiteremu priprostemu bravcu neznano biti, zato pa čem poskusiti, da nočno ohlajenje sploh kolikor liko razjasnim.

Če se dotikujete reči različne gorkote, oddaja orkeja vedno merzleji gorkote, ki gre od gorkega ela, ki se dotikuje merzlejega, na tega in ki tako edno dalje se razširja od dela do dela tako dolgo, a ste nazadnje obe reči enako gorki.

Vsaka stvar pa zgubiva gorkote tudi po žanju, ker gorkota se razširja od gorkega trupla di tako, kakor svitloba, na ravnost na vse strani eizrečeno hitro, in gre skoz zrak, steklo in marsitero drugo stvar brez overe in ne, da bi jo oličkaj ogrela, ravno tako, kakor svitloba gre skoz teklo, in pri tem ne ugasne in tudi stekla svetečega e stori. — Taka gorkota se imenuje žareča gorkota.

Po voditvi od dela do dela in po žarenju a tudi vsaka reč gorkote dobiva. Zato bo le ikrat vedno ravno zlo veliko gorkote imela, kedar avno toliko gorkote dobi, kolikor je zgubi; če je a več dobi, kakor zgubi, bo pa vedno merzleji. – Zdaj mislim, da bomo lahko razumeli, kako se odi ohlajenje reči, ki so po noči pod milim nebom.

Kar je pod milim nebom, se ohladi tako, da ddá po voditvi od dela do dela en del svoje orkote zračni legi, ki to reč obdaja, drugi del

gorkote pa izžarí na vse kraje proti nebeškem prostoru. Je po noči zrak popolnoma jasen in miren, gre izžarjena gorkota brez overe skoz zrak in se zgubi v velikem nebeškem prostoru.

Zrak, ki obdaja stvar, ne more povračati zgubljene gorkote, ker ima, kakor vsi gazi, zlo majhino izžarivno moč; po voditvi tudi le malo zamore ogreti, ker le slabo vodi gorkoto. Drugih reči pa ni, da bi gorkote oddajale. Zato mora biti vsaka stvar pod milim nebom po noči vedno merzleja in merzleja, kolikor bolj se bliža jutro, in sicer mora postati merzlejša, kakor jo obdajajoča zračna lega, ki pri izžarenji zavolj slabe izžarivne moči manj gorkote zgubí. Temperatura stvari, ki leži pod milim nebom, pade tako za 2, 5, clo 6 stopinj R. niže, kakor je temperatura jo obdajajočega zraka.

Pa ne ohladé se ponoči vse stvari enako zlo, ampak tiste bolj, ki imajo večo izžarivno moč, kakor volna, pavola, lasje in vse rastlinske reči sploh. Rastline se bolj ohladé, kakor gole tla, ker kolikor veče je poveršje kake reči, toliko več gorkote se izžari; poveršje vsih rastlininih peres skup je pa veliko veče, kakor pa poveršje tal, ki jih pokriva rastlina.

Je pa nebo z oblaki pregernjeno ali če megla leži na polji, se pa ta zguba na gorkoti skoro popolnoma poravna, ker oblaki izžarijo sami nekaj gorkote in tudi to, ki pride od zemlje, spet odbijajo in jo tako delijo stvarém ne zemeljskem poverš

Tudi veter, ki donaša stvarem vedno novi še ne ohlajeni zrak, zmanjšuje nekako nasledke izžarenja. Stvari, ki so blizo ozidja, dreves ali kakega druzega pokrova, se ne morejo tako hudo ohladiti, ker se jim kolikor toliko povračuje zgubljena gorkota. Če se kaka stvar ohladi, da je merzleja, kakor jo obdajajoči zrak, in sicer če se ohladi do posebne stopnje, se zgosti v zraku plavajoči vodeni sopar in se vsede na tako stvar v podobi kapljic. To je rosa. Če se pa stvar tako hudo ohladi, da zamorejo vodene kapljice zmerzniti, pa pravijo, da pade slana.

Iz tega, kar smo povedali, je lahko previdno, zakaj je zimsko jutro po pretečeni jasni noči veliko merzleje, kakor po oblačni; zakaj je poleti med ozidjem veča vročina, kakor na polji; zakaj se nam zdi, da v ozkih dolinah sonce huje pripeka, kakor drugod, ker tú nam nadleguje sončna in od razbeljenega skalovja in ogretih bregov izžarjena gorkota. Umemo zdaj tudi lahko, zakaj so še tla zmerznjene, ko se še ni stisnilo do zmerzlina živo srebro v gorkomeru, ki visí v zraku. V popolnoma jasnih in tihih pomladanskih in jesenskih nočéh se lahko zgodi, ker o tem času je že sicer gorkota le malo nad zmerzlinom, da se rastline, kakor turšica, ajda, fižol, buče, proso, kumare, dinje tako ohladé, da zmerznejo in poginejo. Kmetovavci in vertnarji so pripisovali to mescu, pa so pozabili bili, da rastline tudi zmerznejo v

hladni jasni noči, če ga tudi ni mesca na nebesu. Zoper to nevarno ponočno ohlajenje varjujejo vertnarji nežne rastline s tem, da jih pokrivajo s slamo, s steklenimi ploščami ali s hosto, da devajo lonce na rastline, ki stojé na samem itd. Vsako tako pokrivalo odbija gorkoto, ki jo izžarijo rastline, nazaj proti njim in jim tudi svoje gorkote daje. Tako pokrivanje je pripravno za vertnarja, pa za kmeta ne, ki hoče svoje polje varovati slane. —

V naj bolj vročih krajih južne Amerike je dežela Peru, ki leži tako visoko nad morjem, kakor verh Triglava. Ta visoka lega v tako vročih krajih napravlja sicer kaj prijetno vreme, samo noči so merzle, ker nebo ni tu v vročem času skorej nikoli oblačno. Indijani, ki so sadili turšico že zdavnej poprej, preden so vedili Evropejci za Ameriko, so iznašli kaj dobro pomoč zoper slano, ki jim je pomorila velikokrat turšico zavoljo vedno jasnih noči. Skusili so, da je ni škodljive slane pri oblačnem vremenu. Zato so pa v tihih jasnih nočéh nakupičili gnoja in slame sem ter tje okrog in med njivami, in po polnoči, kedar še le ohlajenje postaja nevarno, te kupe zasmodili. Dim se je vlegel v podobi oblakov po tihem zraku na njive in turšica se ni mogla tako ohladiti, da bi bila zmerznila.

Po naših krajih so tudi že jeli Indijane posnemati. Sožigajo šoto, smerečje ali drugačno hosto, mokro slamo in sploh take reči, ki dajo veliko dima

įupi se napravijo po sto čevljev narazen in se zamodé ob dveh ali treh po polnoči, če se je gorkota nižala do 4. stopnje R. in če je zrak še jasen in rez vetra.

Da drevesa ne zmerznejo, zmanjšujejo nekteri ižarjenja vej s tem, da jih z oljem namažejo, preden e popki začnejo prezati.

Narava sama skerbi tudi, da obvarje rastline red škodljivim izžarjenjem gorkote, ker pokrila je opke z luskami in s smolnato svitlo stvarjo, ktera na slabo izžarivno moč. Marsikteri cvet se zapré večer, da se ne prehladé preveč njegovi notranji eli, ki so potrebni, da se rodi seme. Listje je na podnji plati bolj ali manj ostro, volnato ali z lasci okrito in tako v stanu, serkati veliko gorkotinih arkov, ki pridejo od ogretih tal.

Zgornja plat pa, ki žarke oddaja proti nebezu a ki jih pri jasnem vremenu ne dobi več nazaj, gladka, da se sveti. Gladke reči pa izžarijo malo gorkote pa tudi malo posrebajo, ampak njene arke, ki padejo nanje, lahko odbijajo. Listje se ədaj zavolj tega manj ohladi, pa se tudi na oncu ne bo moglo kmalo tako ogreti, da bi mu ilo v škodo. J. Tušek.

14.

Živalsko življenje na stepi.

II.

Med vsem, kar živi na stepi, se popotniku, posebno spomladi nobena reč bolj očitno ne pokaže, kakor tiči. Še to, kar je tu štirinogatih žival, živí kakor človek po jamah in pride razun nekterih le redkokrat na dan. Insekti so premajhini, da bi jih memohiteči popotnik za posebnost kraja spoznati mogel; v vodi živeče živali pa se skrijejo tako, da jih zamore le domišljija doseči. Tiči so tedaj sami, kterih je veliko viditi in ki so naj bolj živi in imajo pri vsem tem še tako podobo, barvo in velikost, da jih ni lahko prezreti. Tu se igrá golob z golobico, tam plava nad travnikom v širokih kolobarjih lepi sokol, bel kot srebro, in bati se je, da je susliku, ki se v travi igrá, smert namenil. Tu so tropi prib, ki se igraje in razgrajaje po zraku podijo; tam žerjavi, ki lepo vversteni potujejo in na daljne kraje opominjajo. Potlej je spet kodi kak orel, ki svojim mladim, za ktere prav po materno skerbí, mladega jarca v krempljih nese in ne pomisli, da spodej na travi mati tudi zastonj za njim plaka. Pred vozom leta vedno mali, belomarogasti „podorožnik“, in za vozom ferfetajo škorci, ki iščejo živeža v konjskem gnoju.

Časih se vidi trop velicih amš, ki se pasejo na polji, ali na kakem rušnatem gričku. Štorkljaje lešejo v celih družbah. In nad vsem tem tičjim umom žvergoleva vedno visoko po zraku plavaoči stepni škerjanec, ki ima vedno veselo pesem pripravljeno. Pa ni treba misliti, da vse tú kopičimo na ozki prostor, kar se godi posamezno na široki stepi. Kratko nikar! vse to se verstí ako od koraka do koraka, kakor smo djali, in vedno se prikazujejo drugači tiči v drugačnih okoljščinah. Posebno jih je pa tam veliko tičev, kjer je kak gozd ali kjer se steguje poleg gole stepe široko bičevje.

Po tacih gozdih ga ni konca ne kraja gobjega petja, skovikanja sov in žvergoljenja vrabcov in druzih tičev, ki tukaj, kjer jih človek nikoli ne moti, gnjezda delajo, ležejo in se množijo, kar jim pripustite njih lastna prijaznost in sovražnost; in po tacem bičevji se zberajo in množijo race, gosi in pelikani, da jih je neverjetno velike trope.

Kakor vstreli lovec tiča, ki mu ravno naletí, tako hočemo tudi mi popisati tiča, ki nam naj poprej pride na misel.

Med vsemi stepnimi tiči iščejo in lovijo lovci naj bolj amše (droplje). — Amša je pravi stepni tič, ki se ne skriva po bičevji in med ternjem, ampak na visoki, goli stepi živi in vedno le na

naj gladkejih rušnatih gričih gnjezdo dela. Na tacih jih je pa povsod kaj veliko.

Amša je tù taka, kakor drugod, se tako živi in redi, kakor drugod, samo da mora tu več trave jesti, kakor drugod in res se vidi velikokrat v travi na paši. Je jih pa tukaj veliko več kakor pri nas in ni treba deleč iti, da se jih nekaj vidi. Pa vendar jih je že precej manj. Iz teh deželá gredó po zimi za nekaj časa — od srede novembra do začetka marca — preč, pa ostanejo na spodnjem Dnjestru in Dnjepru in okrog Odese tudi po zimi. Navadno jih je v enem tropu po dvanajst do dvajset. Po zimi pa, ko bolj skupej živé, jih je po 80 do 100 skup, skorej gotovo zato, ker se po zimi le sem ter tje zamore živež dobiti. Da bi se zavolj kaj druzega, kakor da skupej živeža iščejo, zberale, ni lahko misliti.

Če se take velike družbe prepodé, se razdelijo koj v tri ali štiri manjše trope; po 20 do 30 jih vkup leti, ko bežijo na vse kraje, in sicer te letijo skupej, ki blizo vkup stanujejo. Živé pa kaj raztreseno in le po dve skup.

Če se ti mali tropi, ki obstojé iz 20 do 30 tičev, zalezujejo, se tudi kmali razdelé v posamezne družine. Amše tedaj ne ljubijo take družbe, pa se tudi ne sovražijo tako, kakor divji petelini, štorklje in drugi tiči. Kakor pri ljudeh mora tudi pri amšah naj bolj on skerbeti za varnost družine. Če se vidi mesca junija in julija,

la se cela družina vkup pase, je lahko zapaziti, la, ko žena in otroci brez skerbi jedó, petelin redno kviško pogleduje in da pri nevarnosti, ki bi se morde bližala, koj znamnje da, da naj beži in naj se reši, kdor móre. Še le avgusta in septembra se razreši voz družinska. Neverjetno je, kako težko jih je zalesti, ker petelin je pazljiv stražnik in dobro vé, kako deleč nese puška, kteri vselej ob pravem času bedreta odnese.

Časih se priplazijo Kosaki, kakor kače, proti njim po veliki travi in jim potresajo zernja, kakoršnega rade poberajo; ali pa oponašajo z neko nalašč iz volovjega hrustanca narejeno pripravo babico in tako spravijo petelina iz uma, ki se mu ponarejeni glasovi spremené kmali v doneče puškine poke.

Časih se pa bližajo lovci kakor mirni kmetovavci klečé na vozu, ki ga vlečejo voli. Poprej pa ovežejo ves voz, kola in same sebe s slamo in senom, in ti potovajoči seneni kupi se bližajo vedno bolj tiču, ki se nič hudega ne nadja in nad kterim se potem seno strašno razleti, bljuvaje točo in oginj.

Naj bolj znamenito je pa, kako lovi po zimi po južnih stepah amše, kterih se ob tem času veliko poskrije pod germovje in pod „burijan", pod kterim kolikor toliko zavetja najdejo pred mrazom in pred burjo. Tu se jim pa časih čudna nesreča pripeti. Kedar namreč megla siví, se jim

obesi srež tudi po perju tako, da ne morejo leteti. Da bi si srež otresle, morajo izpod germovja na prosto, kjer se otresajo in perje s kljunom gladijo. Če pa megla celi dan ali celo noč siví, se pa tiči upehajo in nadležni led se jim obesi za perutnice in jim perje zalije. V takem stanu jih ujame lahko lesica, volk, človek in vsaka stvar, kteri le njih meso diši. Posebno pa človek pazljivo čaka take nesreče tičev.

Na ostro podkovanih konjih jahajo le z dolgim bičem oboroženi Kosaki po dva ali trije vkup čez sren do germovja. Boječi tiči spoznajo že od daleč svoje sovražnike, in letajo s težkimi, visečimi perutnicami po stepi okrog, upijejo in skušajo zastonj kviško zleteti, ker perutnice so jim službo odpovedale popolnoma. Lovci se zadervijo mednje, ubijejo to, ko jo močno z bičem pritisnejo; uni pa se zavije dolgi bič okrog vratu, da se revica zaduši, ko se nesrečni bič zategne, kedar konj dalje odleti.

Če vedó lovci izvoliti prave noči, je lov velikokrat zlo obilen, ker čepijo amše po zimi v velicih tropéh vkup. So ljudje po stepi, ktere sta le kaka dva srečna lova obogatila. Poznam kmeta, ki je enega samega jutra z bičem ubil 150 amš, za ktere je v Odesi potegnil čez 500 rubljev. V Odesi veljá amša po zimi navadno tri rublje, v Ukrajni šest, še celo deset ali petnajst. Tu pa

e jeseni vstreljene dajejo na mraz, da zmerznejo n da se ohranijo za dragino po zimi.

Čudnó je, da nobenemu drugemu tiču na stepi le zmerznejo perutnice. Morde imajo amše prenalo mastno perje. Samo racam se nekaj enacega rimeri. Kedar jima namreč zamerznejo vse vode, norajo počepniti na led, po noči pa revice primerznejo z nogami in s perjem k ledu, da jih potem pobijejo ljudje s palicami in biči.

Čudno je, da se tukaj tudi nahaja rušovec (Birkhuhn). Ta tič, ki živi po severnih krajih v brezji, pri nas pa v germovji in ruševji, se nahaja tù na sredi gole stepe, ktere se tudi navadi. Lahko se reče, da kakor se nekteri tiči ogibajo stepe, ker se jim ne prileže ne sama na sebi, ne nje rastlinstvo, in kakor nekterim le stepa dopade: da ravno tako nekteri tiči tudi stepo za dobro spoznajo, kedar boljega ni, in se navadijo, da na nji drugače živé, drugače gnjezda delajo, od druzih reči se redé i. t. d., akoravno jim ni vse po godu in so bili v njim bolj ugodnih krajih kaj boljega navajeni.

Orlov je gotovo tukaj ravno toliko, če ne več, kakor po planinah. Tudi tukaj si poiščejo orli skalovja, ki ga skorej po vseh dolinah dobijo, ker reke so oddelale in raztergale apneno in granitno podlago. Tu ležejo tudi in od todi gospodarijo stepo, ki jo v toliko vojvodin razdelé, kolikor je gnjezd po dolinah.

Mislim, da ga ni kraja na stepi, ki bi ga ne bili razdelili orli med se, ker vidijo se skorej vedno in povsod letati nad zajce, jarce, amše in še celo nad lesice na lov. Nad lesice se pa upajo le, kedar sta dva vkup. V kraji, kjer se sami gospode spoznajo, ne terpijo nobenega druzega orla blizo, akoravno imajo sokoli, skobci, jastrobi in druge tice roparce tudi svoje deželice, kjer poberajo desetino in druge davke.

Merhovine, se ve da, je povsodi obilo po stepi. Po vsih potih in stezah je mertvega dokaj, ki ga puščajo leto in dan todi potovajoče čede. Jastrobi imajo tedaj todi dosti živeža. Posebno po besarabiških stepah jih je velike trope. Tu se koljejo z lesicami, in z na pol divjimi psi zavolj merhovine, ktere dobijo tukaj toliko, kakor nikjer drugod, namreč pri posebnih priložnostih, postavim, kedar viharji sto in sto konj v močirja in reke zapodijo, ali kedar cele čede govedine in drobnice pogine po grapah, od dežnice skopanih.

Velike čede goveje živine ne redé samo po smerti veliko tičev roparjev, ampak že pri življenji dajejo tičem živeža s červi in z bubami zoljev, ki pokrivajo njih kožo. Pomladi nadlegujejo tudi govejo živino mnogoverstni brenceljni, zolji in obadi, ki ji povsod prevertavajo kožo in pod njo svojo zalego devajo. Kedar se izleže brenceljnov jajček in izleženi červiček raste, oteče volu koža na sto krajih, dokler je ne prejé červ, ki živi še

ekaj časa v dlaki v podobi bube, iz ktere potem olj izleti. Koža stepne živine ni tedaj pomladi ič vredna; poleti pa je spet dobro. Celi tropi merdokaver, kavk in škorcov sledi govejim čedam. i tiči letajo vedno okrog živine zavolj teh čer'ov in bul, se vsedajo prežvekovavcom na herbte n kljujejo po njih, kakor dleski po deblih dreves. Konji so pa premalo poterpežljivi, da bi terpeli ake dobrote tičev; pa vendar jim sledi tudi nekaj ičev, posebno vlastovke, ki lové mušice in konarje, kterih roji delajo šum okrog živine.

Škorcov je po stepah veliko sort, ki imajo rečidel ravno tako lepo perje in lepe imena, takor negnjusni živež, kakor: pisani škorec, zlati škorec, rožasti škorec, kteri sledi posebno kobilicam, kterih veliko pokonča. Lahko se misli, kako a prebivavci zato čislajo in kako hrepeneče prosijo Boga, da bi ga jim poslal.

Pa pustimo tem živalim njih gerdi živež, n obernimo se raje k amšam, lepim „devicam iz Numidije“, ki pivkajo le rumeno pšenico in ki o stepni kinč in ponos. Dva šopiča perja za ušesi — taka je njih stara, nespremenljiva šega — r voljni, lepo pisavi obleki s tanjkim vratom kakor posí in noge visoko in pazljivo vzdigovaje se sprehajajo te imenitne gospe po stepi. Ljudje majo radi tega tiča, ki se tudi lahko privadi judi, pri kterih se večkrat v sužnosti najde, kjer vedno med krotko kuretino po dvoriščih korači.

Numidiške device ljubijo tudi ples, kakor žen spol sploh. Na stepah jih pride, kakor pravij veliko skup, posebno kedar mesec sveti, da pl šejo skupej. Le škoda, da morajo jako slabo god poslušati, če jim namreč nobeno drugo gerlo poje, kakor le njih lastno, ker njih glas je ravno taki primeri k njih podobi, kakor pav k njegovemu perju.

Pa včasih človek rad odpusti gospodični, tako gerdo poje, posebno rad, kedar ljubeznji kliče svoje sestre, ko jih vidi iz svoje ječe, ka memo potujejo po čistem nebu plavajoče.

Te Numidinje poplesavajo že od nekdaj p stepah, kakor so jastrobi že žerli mertvo živi Hunov, Gotov, Mongolov, Pečenegov in Tataro Tudi pribe, sokoli, kavke in drugi tiči so men že stari prebivavci stepe. Je pa zdaj veliko tič po stepah, kterih pred 50 leti ni bilo, in ki se še le zaredili, ko so jeli ljudje več drev saditi in bolj polje obdelovati. Dleskov, postavi ni bilo pred 10 leti okoli Odese. Se ve da se zlo pomnožili od tistega časa vrabci in dru tiči, ki živé od zernja; nekaj jih je celo na nov prišlo,

Pri vsem tem je pa vendar še vedno več mesojedcov. Posebno je sokolov in kregulj neizrečeno veliko. Med njimi so nekteri prav le pega perja. Naj lepši je pa višnjevobeli, ki j pravi volk v ovčji obleki, ker obleka njegova j

ivno taka, kakor naj bolj nedolžne in ljubeznjive blobice, kterega duh pa vedno le na moritev in a kri misli; po tem krasni „falco rufus“, ki na usovskem samo po stepah živi. Njegovo perje aže vse barve med rujavo, ognjeno rudečo in latorumeno, in vesel je, če le more gledavcu vojo krasobo od vseh strani pokazati. Če se lovek v travo vleže, naj bolje je, če blizo gnjezda, ačne koj po zraku svoje umetnije, da jim ni malo para, se zaganja gori in doli, se spušča lepem krogu na gledavca, se spet premetava in leše po krogih, se vzdigne potem na ravnost viško, kakor da bi htel od zemlje bežati, pa ade spet, kakor kamen, s peruti navzdol, kakor a bi se ga strah za mlade bil spet polastil. Povsod a stepah se vidijo kregulji in sokoli. Posebno eliko jih leže v luknjicah stermega primorskega rega in po brežiňah grap od dežnice skopanih.

Tudi sove se pridružijo tem tolovajem. Akoavno je tako svitlo na stepi, se vendar sove niso nogle zderžati, da bi se ne bile pridružile veseli lružbi druzih tičev. Pa vendar morajo po noči aj pridno skerbeti za svoj želodec, ker podnevi e ne dobi zanje nič; saj je ni pogozdne tmine ikjer; zato morajo pa tudi tukaj več terpeti kakor ri nas. Toliko bolj se pa razveseljujejo po gozdih evernih step, kjer je veliko sov vseh rodov, in d koder tudi po noči hodijo na rop na planjave. Cele družine kričečih sov je po teh gozdih, v

kterih se po noči ne sliši druzega, kakor njih kr-
čanje in žab žalostno ragljanje.

Stepa ima sicer malo prijetnih glasov. Sa
pravi pevec, ki se todi nahaja, je škerjanec (alau
calandrea), ki povsod čivka in žvergoleva, i
kterega petje se sliši pomladi po celi zeleni step
notri do Mongolov. Po bičevji poleg Dnjestr
pravijo, da tudi slavci prepevajo že od nekdaj;
škoda, da jih le volčje ušesa poslušajo. Še le zda
začenjajo zahajati tudi na verte bližnih naselitev.

Kač je mnogo po stepi. Brez števila jih
je, ali bilo jih je saj pred 30 leti. Kar se ljud-
stvo pomnožuje in stepa bolj obdeljuje, jih je
vedno manj. Pa ker jih Malorusi navadno ne
pobijajo, jih je še sem ter tje toliko, da stanujejo
z ljudmi vred po zemljankah. Malorusi se jih močno
ogibajo in pravijo: „Pustiš ti kačo pri miru, bo
tudi ona tebe pustila. Če jo pa ubiješ, te bode
druge pičile in celò ves njen rod ti ne bo dal
miru“.

Naj dalja kača na stepi je „Caluber *trabalis*“.
Ko sem tam bil, so govorili od ene, ki so jo
vidili na Dnjestru, da je bila tri sežnje dolga kača.
„Enkrat smo se kopali“, mi je nekdo pripovedo-
val, „štirje smo bili, vsi mladi fantje. Ko smo
se jeli oblačiti, zavpije eden: „Glejte, kaj je pa
to med skalovjem?“

Zagledali smo kmalo saj šest vatlov dolgo
kačo. Akoravno se nismo bali kač, se vendar

nismo upali, in eden pravi: „Bolje je, da jo pustimo pri miru, je prevelika.“ Še bolj kakor kače smo se pa bali sramote, in kmalo smo jo jeli s kamnjem pobijati. Kakor da bi bila svoje moči prepričana, se ni ganila le za las ne, ampak se je vzdignila, kakor imajo vse velike kače navado, sprednji konec poldrugi vatel visoko, vedno sikaje in glasno kakor gos pihaje. Kamni niso prav zadeli ali so pa spodersnili se na opolzlem truplu. Nismo se upali, da bi jo bili nažgali s kratkimi palicami, ki smo jih imeli sabo, zato smo šli zdaj eden, zdaj eden dolzih palic iskat, ko so med tem drugi kači opraviti dajali, in zdaj smo jo bolje poprijeli. Ta jo je tu vdaril, uni tam in če se je *spustila* za kterim, da jo tekel, so bili koj drugi mu na pomoč, ki so jo pritiskali, kjer so le mogli. Gotovo smo jo bili nekterikrat hudo zadeli, ker jela je bežati po bregü. Podili smo jo s kamnjem in debel kamen jo je zadel na glavo tako, da je obležala in se vila po pesku, dokler je nismo pobili popolnoma. Merili smo jo; dolga je bila deset čevljev in debela kakor steklenica za vino“.

Močirno bičevje poleg rek je prav kraj za kače. Iz njega se prikažejo časih velike kače, od kterih se res pripovedujejo čudne reči.

Bilo je okrog leta 1820 blizo nemških naselitev „Franzensthal“ in „Petersthal“, ko so ljudje večkrat zapazili čudne sledi po njivah. Bilo je,

kakor da bi bil kdo meh vlekel po žitu, stebla h tlam potlačene, kakor da bi bila gaz narejena skoz žito. Take sledi so se od začetka vidile le redkokrat, pozneje pa bolj pogostoma.

Čez nekaj dni so dobili tudi na polji žrebeta, ki je bilo na pol mertvo in ki je imelo nenavadne rane, kterih gotovo ni volk naredil bil. In ljudje so že jeli govoriti: Gotovo se plazi kaka velika kača krog vasi. In to je bilo res. Enega dné je priropotalo v vas pet voz ljudi, ki so bili še bolj oplašeni, kakor njih konji. Bili so čez noč na stepi, kar delavci večkrat storijo, ker jim je predeleč vsaki dan od doma na daljne njive *hoditi*; zato pa ostanejo celi teden na stepi in pridejo še le v saboto večer domu. Ti ljudje so tako vdelovali, kako strašno velika kača je njih in konje oplašila, da so bili primorani oče župan oklicati: cela srenja mora iti kačo lovit in še bližnji nemški naselitvi se morate za pomoč prositi. Več kot sto možakov je šlo potem na polje; pa celi božji dan so zastonj iskali. Šli so domú, sosedje so se jim pa smejali in zabavljali zavolj strahu pred kačo. Vendar so župan vse imeli pripravljeno, puše in prah in svinec, da bi bili v stanu svojo dolžnost storiti, če bi bilo treba.

Ko so potem spet pripovedovali pastirji od velike kače, ki jim je govedino in konje oplašila in celo enega konja končala, so spet jeli jo zasledovati in jo res tudi našli. Od začetka se je

postavila, kakor da bi se htela braniti, pa dobila je kmalo v truplo. Pa vendar ni bila koj mertva, ampak spustila se je v beg. Podili so jo in še večkrat za njo strelili, pa bežala je tako hitro proti stermemu bregu Dnjestra, da je niso mogli zateči. Tu so jo vidili vsi, kako se je po bregu spustila in se skrila v bičevje pri reki, kjer je poginila. Po kervavem sledu so šli dolgo za njo, pa je vendar niso več vidili. — Nekteri so djali, da je bila dolga kot naj dalja žerv. Župan pa, ki mi je to pravil, je djal, da je bila naj manj tri sežnje in pol dolga.

Sem ter tje je še zdaj toliko kač, da se pastirji radi ogibajo teh krajev. Navadna jed večih stepnih kač so mali susliki, ktere mori vse, kar jé meso, kakor smo že povedali. Tako je živalsko življenje po stepah.

15.

Kar bodi za domače potrebe.

Domače zdravila.

(*Kedar kri iz nosa teče.*) Večkrat se prigodí, da ti kri iz nosa priteče. Dostikrat je to znamnje, da ti zalega kri v persi in glavo; včasi naznanuje mertud (božji žlak), ki te žuga pokopati, ali kako drugo nevarnost. Zato se nikar ne straši in tudi ne ustavljaj berž kervi, ki ti

teče iz nosa, da si kake druge nevarne bolezni ne nakoplješ. Če pa vendar že predolgo kervaviš, da ti morebiti že slabo prihaja, tedaj pa le skerbi, da kri vendar ustaviš.

Najboljše zdravilo v kervavenju je merzla voda. Merzla voda se jemlje v usta, merzli okladki se pokladajo na glavo, med pleče, na persi i. t. d. Včasi se merzla voda v nos brizglja. V močnem kervavenju svetujejo zdravniki okladke s snegom ali z ledom na vso glavo; tudi potapljanje cele glave v škaf merzle vode je zlo koristno. Včasi boš kri naglo ustavil, če desno ali levo roko ali pa obé, kakor ti namreč kri le iz desne ali leve nosnice ali pa iz obeh nosnic teče, naravnost kviško (na viš) deržiš. Že večkrat je bilo po tem pomočku kervavenje ustavljeno, kakor nam kaže sledeča dogodba: Ko je leta 1855 belgiška vojska marširala, je vojaški zdravnik Journez osem in dvajset vojšakov dobil v ozdravljanje, kterim je kri curkoma tekla iz nosa. Merzle vode ni bilo pri rokah, tudi je bila nevarnost že velika, kaj je bilo tedaj začeti? Ukazal je, naj se vsakemu puška vzeme, komur je kri tekla; on naj pa z glavo po koncu in z vzdignjenima rokama naprej maršira; dihal je vsak skoz odperte usta. Večidel je že v dveh minutah nehala kri teči.

(*Salo dobro zdravilo.*) Salo ali špeh je prav dobro zdravilo v vročinskih boleznih. No-

vice pravijo o njem: Skušnje mnogih zdravnikov so poterdile v novejših časih veliko zdravilno moč sala ali špeha. Porok tega nam je slavni dunajski zdravnik dr. profesor Hauška, kteri salo priporoča zlasti pri nekterih boleznih na koži, kakor so ošpice (Masern), škarlatnica (Scharlach) in druge take bolezni. Če se pa v taki vročnici celi život otroka ali pa tudi odraščenega človeka s salom namaže (vriba), bo huda vročina nehala in bolniku bo zlo odleglo. Pomaga sicer v takih vročnicah tudi umivanje z merzlo vodo in zavijanje bolnika v rjuhe, ki so bile v merzlo vodo pomočene, ali kaj takega se more brez nevarnosti le pod očmi skušenega zdravnika zgoditi, — mazila s salom pa so brez vse nevarnosti in vsaka mati more namazati svojega otroka, kterega huda vročina kuha, preden se ošpice, škerlatnica itd. po križu spustijo ali če so se že tudi spustile. Salo se vriba dvakrat, pa tudi trikrat na dan po celem životu, ali pa le po vratu in persih. — Naj si tedaj to mazilo dobro zapomnijo zlasti matere za svoje otročiče, ktere včasih taka vročina kuha, da so res usmiljenja vredni. Salo tolaži vročino in prežene vse njene nasledke ali jih saj veliko zmanjša.

(*Zdravilo zoper vnetje v gerlu.*) Ni je za otroka nevarniše bolezni, kakor je vnetje v gerlu, ki ga zdravniki sploh „angina, häutige Bräune“ imenujejo. Marsiktera mati, zlasti na deželi, kjer ni berž zdravnikov dobiti, je mogla milo gledati,

kakó jej je nagla bolèzen ljubega otročiča zadavila, ker ni vedila prave pomoči. Berž ko mati zapazi, da otroku od znotraj vrat zateka in se sliši tisti hripav glas, ki je lasten tej bolezni, naj vzame glažek vode in naj pomeša v to vodo beljak enega jajca; te beljakove vodè naj se otroku noč in *dan* vsako uro daje polna žlica piti. Zraven tega zdravila naj se otroku za navadno pijačo daje mlačne cukrene vode, ki se napravi, če raztopiš v poliču mlačne vode nekoliko cukra in ubiješ vanj celo jajce z rumenjakom in beljakom vred. Tako zagotovlja dohtar Billard na Franceskem. — *Zlo* hvali se tudi sledeča zmes: vzemi beljak enega jajca, prilij dobro žlico laškega olja in prideni nekaj stolčenega cukra; vse to se dobro zmeša, da postane pravi mizelj. To zmes dajaj otroku in ozdravil ga boš skorej gotovo. Ta zmes se pa tudi močno priporoča v vseh persnih in pljučnih boleznih.

Gospodarske drobtine.

(*Živino kopati*). Vsakemu kmetu je dobro znano, kako potrebna je po letu kopel za živino, posebno za konje, ker odverne marsiktero hudo bolezen, zoper ktero ni lahko pomoči. Če se pa živina koplje, pravijo „Novice“ se mora to pametno goditi, zakaj živinski život je kakor človeški život, kteremu, če je prevroč in poten, kopanje ne tekne, marveč mu škoduje. Skušnje

nčč, da marsikter konj je pljučno bolezen že dobil v vodi, če so ga prevročega kopat gnali, marsikter je že za mertudom (božjim žlakom) umerl.

Velika vročina slabi živino kakor človeka; merzla voda ga pa hladí in ga močnega storí, ako se pametno koplje v nji.

Treba je tedaj pri kopanju živine vediti to-le:

1. Živina se ne sme nikoli v vodo gnati, kedar je ravno izprežena bila in je težko vozila ali hitro letala in je po delu zlo vroča in spotena.

2. Najpametnejše je živino zjutraj kopati; zvečer je vsaka delavna živina bolj vroča po gorkoti svojega lastnega trupla, pa tudi po unanjí vročini.

3. Nikoli se ne sme živina predolgo kopati, ker predolgo kopanje v merzli vodi ji več moči vzame kakor ji je dá. Deset do petnajst minut je dosti.

4. Tudi berž potem, ko se je živina najedla, se ne sme v vodo gnati. S polnim vampom ne tekne kopanje za to ne, ker želodec neha v vodi prekuhovati ali prebavljati povžito jéd, in sė za tegá voljo lahko kakšna bolezen začne.

(Kako si zamore vsaka gospodinja lahko sama jesih napravljati.) Ker se dan današnji in po pravici zlo toži, da ni lahko zdravega jesiha

dobiti, povémo našim gospodinjam, kako si lahko same napravljajo prav dober kup jesih, in sicer tako-le: Vzamejo naj 2 funta sterdí ali medú, ¾ funta ali 3 unče v prah zmletega vinskega kamna (Weinstein) in pa 2 bokala dobrega žitnega žganja; vse to naj se dene v sodček, ki derží četert vedra, ki se potem z mlačno deževnico ali pa z zavreto studenčnico zalije in skozi 3 mesce na gorkem mirno stati pusti. Po preteklih 3 mescih se lahko vsaki mesec 7 bokalov najboljega jesiha iz sodca odtoči, potem pa spet z 1 bokalom žganja iz žita napravljenega in pa s potrebno mero mlačne deževnice zalije.

(Kdaj presajati drevesa?) O tem je sto misel. Eni terdijo, da v jeseni, drugi da spomladi. To pa so prazne besede. Kakor so okoljšine in zlasti kakoršna je zemlja, tako naj se presajajo drevesa tù v jeseni, tam spomladi. — Kjer je zemlja lahka pešena, bolj suha kakor mokra, je bolje drevesa saditi v jeseni. Zakaj? — zato, ker se korenine potem lože od veče jesenske vlage (mokrote) napijó, zemlja se pozimi bolj vsede in se zimska vlaga večkratni pomladanski suši in tadajnim sušivnim vetrovom zoperstavlja. V taki zemlji v jeseni sajene drevesa začnejo spomladi koj rasti, namesto da še le spomladi presajene revno hirajo, dokler da k moči pridejo. Ker pa srež zemljo včasih zlo nategne in bi potem tudi korenine vsajenih dreves škodo

terpele, je treba, da se jame, v ktere imajo drevesa v jeseni vsajene biti, že zgodaj skopljejo, da se more zemlja že pred mrazom dobro vsesti, da je srež potem ne vzdigne tako lahko. — Kjer pa je zemlja težka, debela in mokra, naj se presajajo drevesa vselej spomladi. Debela zemlja, če se je drevje presadilo v jeseni, se ne vleže tako hitro po koreninah; zato ostanejo tù in tam votline okoli korenin, kjer se moča nabira in čez zimo koreninice plesniti in gnjiti začnó. Spomladi se ni tega bati. Pa to je spomladi zoperno, da suša včasih rast zatiruje. — Kjer pa je veliko drevja na novo zasaditi ali presaditi, tam ni mogoče si vselej časa zberati; naj je jesen ali spomlad, saditi se mora; v takih okoljšinah je treba vertnarjem pazljivim biti, da odvernejo vse, kar bi novim zasajencom škodovati utegnilo.

(Drevje saditi v slabo pešeno zemljo). Kdor hoče drevesa v slabo zemljo saditi, v tako namreč, kjer vé, da se mu ne bodo po volji ponašale, naj napravi 15 pavcov globoko jamo in naj ji naredi iz cegla ali drugih škerli 3 čevlje široke tla, da se ne bodo mogle korenike v globočino spuščati, ampak da se bodo le v gornji boljši zemlji razprostirale. Ravno to se dá tudi napraviti, če je gornja zemlja slaba; to se pa napravi, če se poveršna zemlja od drevesa proč vzame in z rodovitno nadomesti. Akoravno to opravilo ni novo, vendar menda ni še veliko

sadjorejcom znano; ako se ga bodo pogostoma poprijeli, se bodo kmali prepričali, da jim bo sadje od leta do leta njih trud z bogatim sadjem plačevalo.

(Kako Holandčani sadne drevesa gnojijo.) Holandčanje sadne drevesa tako-le gnojijo: Napravijo namreč okoli drevés z nekim nalaš zato pripravljenim svedrom po čevlji narazen po 3 pavce široke in po 18 pavcov globoke luknje, ter jih z gnojnico zalijejo. Po Lindley-evih skušnjah je zato opravilo najpripravniši čas sadne drevesa z gnojnico zalivati, kedar sadje svojo zeleno barvo premenjuje, to je, kedar začne se debeliti. Kedar se pa vidi, da začne zoreti, se ne smejo nič več zalivati, ker še sama voda, čeravno prihaja sad po nji debelejši, sadju prijetni okus jemlje.

(Nov.)

Družbin oglasnik.

1. Imenik dosmertnih družnikov.

Do 1. junija so dalje stopili v družbo sv. Mohora kot dosmertni udje sledeči častiti gospodje:

24.	Šparl Jožef, kaplan v Poljani na Štajarskem in je plačal v matico . .	15 gld.	— kr.
25.	Brence Jernej, kurat v Dutovljah in je plačal v matico	15 „	— „
26.	Volčič Jakob, kaplan v Zaverču in je plačal v matico	15 „	— „
27.	Hobel Anton, kaplan v Žabnicah in je plačal v matico	15 „	— „
	Vsega vkup .	60 gld.	— kr.

Popolni imenik vseh družnikov v abecednem redu prinese „koledarček družbe sv. Mohora“.

2. Družbini podporniki.

V matico se je odštelo 8 gld. 50 kr. a. velj., ki so jih za svoje v 1. zv. „Večernic“ natisnjene spise nekteri gg. pisavci matici prepustili.

Družbina matica se je torej, kar je viditi iz pričujočih razkazov, zopet za 68 gld. 50 kr. a. velj. pomnožila.

K temu znesku v gotovih dnarjih gre prišteti 19 gld. iz razkaza v 1. zv. „Večernic“.

Za 80 gld. se je nakupila ena deržavna obligacija po 100 goldinarjev s 5 odstotki, 7 gld. 50 krajc. se pa še hrani za dalje nakupovanje.

3. Naznanilo in povabilo.

Mesca novembra t. l. se bo razposlal družnikom sv. Mohora „Koledarček družbe sv. Mohora“ in pa Kr. Šmidta „Zgodbe sv. pisma“, — stari zakon — poslovenjene poleg 16. izdave, ki jo je za otroško mladost napravil J. Farbman v Gradcu. Za zgodbami sv. pisma še le pride na versto „življenje svetnikov in svetnic božjih“, ker pervi natis še ni popolnoma razprodan (blizo 100 iztisov se ga dobí še na prodaj.). — Častite gg. slovenske pisatelje prosimo, da nam za koledarček vsaj do konca septembra pošljejo obilo kratkejših nravnopodučnih sostavkov za slovensko ljudstvo.

V družbo sv. Mohora se more za tekoče leto še vedno stopiti. Kdor hoče posamezne iztise „slov. Večernic“ pod križnim zavitkom naravnost po pošti prejemati, naj priloži za vsak zvezek svojemu plačilu še 6—7 krajcarjev nov. dnarja.

KAZALO.

